II

(Säädökset, joita ei tarvitse julkaista)

KOMISSIO

KOMISSION PÄÄTÖS,

tehty 20 päivänä tammikuuta 1999,

tasaussuorituslain mukaisesta maa-alueiden hankkimisesta

(tiedoksiannettu numerolla K(1999) 42)

(Ainoastaan saksankielinen teksti on todistusvoimainen)

(1999/268/EY)

EUROOPAN YHTEISÖJEN KOMISSIO, joka

ottaa huomioon Euroopan yhteisön perustamissopimuksen ja erityisesti sen 93 artiklan 2 kohdan 1 alakohdan,

on antanut niille, joiden etua asia koskee, edellä mainitun artiklan mukaisesti tilaisuuden esittää määräajassa huomautuksensa ja on ottanut huomioon nämä huomautukset,

sekä katsoo seuraavaa:

I

Komissio on aloittanut 18 päivänä maaliskuuta 1998 tekemällään päätöksellä EY:n perustamissopimuksen 93 artiklan 2 kohdan mukaisen tutkimuksen maa-alueiden hankkimisesta Saksan tasaussuorituslain (Ausgleichsleistungsgesetz, jäljempänä 'AusglLeistG') nojalla (kirje N:o SG(98) D/2532, päivätty 30 päivänä maaliskuuta 1998).

Komissio kehotti edellä mainitulla kirjeellä Saksaa ilmoittamaan kantansa kuukauden kuluessa kirjeen vastaanottamisesta. Myös muille jäsenvaltioille ja osapuolille, joita asia koskee, on 93 artiklan 2 kohdan mukaisesti ilmoitettu asiasta ja niitä on kehotettu esittämään huomautuksensa *Euroopan yhteisöjen virallisessa lehdessä* julkaistulla kirjeellä ([1]).

Komissio oli aloittanut tutkimusmenettelyn, koska se ei ollut voinut varmistua siitä, ettei jo vuonna 1994 voimaan tullut oikeusperusta (AusglLeistG) sallinut toimenpiteitä, jotka olisi katsottava yhteismarkkinoille soveltumattomiksi.

([1]) EYVL C 215, 10.7.1998, s. 7.

Ensiksi komissio on esittänyt kysymyksiä kyseisten toimenpiteiden rajaamisesta toisaalta EY:n perustamissopimuksen 92 artiklan 1 kohdan mukaisiin tukiin ja toisaalta muihin, tukia koskevien säännösten kannalta epäolennaisiin omaisuuden takavarikoinnista maksettaviin korvaustoimenpiteisiin. Vaikka komissio oli hyväksynyt mahdollisuuden maksaa korvauksia niin sanotuille uudelleenperustajille, sillä oli ollut nimenomaisia tätä seikkaa koskevia epäilyksiä niin sanottujen uusperustajien ja tiettyjen oikeushenkilöiden osalta.

Tuiksi luettavien toimenpiteiden osalta komissio on ilmoittanut epäilevänsä myös sitä, onko maatalouskiinteistöjen hankinnassa noudatettu tuki-intensiteetin ylärajoja (EY:n perustamissopimuksen 92 artiklan 3 kohdan c alakohdan mukainen maatalousmaan hankintaan annettava 35 prosentin tuki muilla kuin epäsuotuisilla alueilla).

Lisäksi menettelyssä olisi selvitettävä se, sisältävätkö toimenpiteet erityisesti EY:n perustamissopimuksen 6 artiklan ja 52 artiklan sekä tätä seuraavien artiklojen määräysten vastaista länsisaksalaisiin tai yhteisön muihin kansalaisiin kohdistuvaa syrjintää, ja jos näin on, missä määrin ne sisältävät tätä syrjintää.

Saksa on toimittanut komissiolle huomautuksensa 29 päivänä toukokuuta 1998 päivätyllä kirjeellä (II luku). Muut jäsenvaltiot eivät ole ilmaisseet kantaansa, mutta sadat osapuolet, joiden etua asia koskee, ovat sen tehneet (III luku). Saksa on toimittanut komissiolle lisäselvityksiä 22 päivänä lokakuuta 1998 ja 16 päivänä joulukuuta 1998 päivätyillä kirjeillä sekä 18 päivänä joulukuuta 1998 pidetyssä työkokouksessa.

II

Saksa on ilmoittanut kantanaan komission 30 päivänä maaliskuuta 1998 antamaan menettelyn aloittamista koskevaan tiedonantoon seuraavaa:

1. **EY:n perustamissopimuksen 92, 93 ja 94 artiklan soveltaminen**

Saksa katsoo, että EY:n perustamissopimuksen 92, 93 ja 94 artiklassa määrätty tukia koskeva valvonta ei ulotu maa-alueiden hankkimiseen, koska järjestely on ajallisesti sellainen, että se olisi oikeastaan kuulunut DDR:n tehtäväksi, ja sisällöllisesti järjestely koskee avoimia omaisuuskysymyksiä, joten se ei kuulu yleisenä toimenpiteenä perustamissopimuksen tukia koskevien määräysten soveltamisalaan. Yksityiskohtaisesti Saksa on esittänyt seuraavaa:

EALG:n (korvaus- ja tasaussuorituslain) mukaiset maa-alueiden hankintaa koskevat järjestelyt kuuluvat vielä DDR:n aloittamaan maa- ja metsätalousmaata koskevan DDR:n maanomistusjärjestyksen sopeuttamiseen Saksan liittotasavallan oikeusjärjestelmän mukaiseksi, ja sen vuoksi ne ovat ainutkertaisista historiallisista olosuhteista aiheutuva yleinen toimenpide. Niiden oikeusperusta ja sisällön tavoite on peräisin jo DDR:n ensimmäisestä valtiosopimuksesta ja yhdistämissopimuksesta:

1.1 *Valtiosopimus, tehty 18 päivänä toukokuuta 1990*

Yksityisoikeudellisen omistusjärjestyksen luominen oli 18 päivänä toukokuuta 1990 valtiosopimuksella (sopimus Saksan liittotasavallan ja Saksan demokraattisen tasavallan välisen raha- ja talousliiton ja sosiaalisen liiton luomisesta) perustetun raha- ja talousliiton ja sosiaalisen liiton olennainen perusta. Sopimuspuolet sitoutuvat sopimuksessa noudattamaan vapauden, kansanvallan, liittovaltion, oikeusvaltion ja sosiaalisiin periaatteisiin nojautuvaa järjestelmää (2 artiklan 1 kohdan 1 virke) ja yksityisomistuksen periaatetta (1 artiklan 3 kohta). DDR sitoutuu nimenomaisesti muuttamaan DDR:n lainsäädännön tällaisen oikeusjärjestyksen periaatteiden mukaiseksi (yhteinen pöytäkirja perusperiaatteista A I, 1 alakohta). Näin ollen DDR on jo valtiosopimuksella sitoutunut luomaan aikaisemmasta ”kansan omaisuudesta” oikeusvaltion ja yksityistalouden periaatteiden mukaisen omistusjärjestyksen.

1.2 *Yhteinen julistus, annettu 15 päivänä kesäkuuta 1990*

Avoimet omaisuuskysymykset aiheuttavat tosin erityisiä ongelmia. Valtiosopimuksen sopimuspuolet olivat asiasta vielä ennen sopimuksen ratifiointia 15 päivänä kesäkuuta 1990 siinä määrin yksimielisiä, että ne laativat omaisuuskysymyksiä koskevista järjestelyistä yhteisen julistuksen. Suunnitelman mukaisen järjestelyn tarkoituksesta johtui luonnostaan sen vaikutuksen rajautuminen maantieteellisesti DDR:n alueelle, joka ei ollut koskaan kuulunut yhteismarkkinoihin, eikä siksi myöskään ollut ollut velvollinen noudattamaan EY:n perustamissopimuksen määräyksiä järjestellessään avoimia omaisuuskysymyksiä. Kysymyksessä ei ollut myöskään yritysten sopeuttaminen kilpailuolosuhteiden poikkeukselliseen muutokseen, vaan välttämätön toimenpide omistussuhteiden järjestämiseksi uudelleen asianomaisten vuosikymmenien ajan kärsimien henkilökohtaisten menetysten jälkeen. Järjestelyjen tarkoituksella ei ollut näin ollen myöskään sisällöllisesti mitään tekemistä EY:n perustamissopimuksessa määrättyjen yhteisön tavoitteiden kanssa. Tällä tavoin avoimien omaisuuskysymysten järjestelyyn rajattu suunnitelman mukaisen järjestelyn tarkoitus määritellään yhteisen julistuksen johdanto-osassa:

”Saksan jako, sen yhteydessä tapahtunut väestön siirtyminen idästä länteen ja kummankin Saksan valtion oikeusjärjestelmien erilaisuus ovat aiheuttaneet monia omistusoikeudellisia ongelmia, jotka koskevat lukuisia kansalaisia Saksan demokraattisessa tasavallassa ja Saksan liittotasavallassa.

Jäljellä olevien omaisuuskysymysten ratkaisemisessa kumpikin hallitus pitää lähtökohtanaan sitä, että tasausta toteutettaessa on päästävä eri etunäkökohtien väliseen yhteiskuntasopimukseen. Oikeusvarmuus ja oikeudellinen yksiselitteisyys sekä oikeus omaisuuteen ovat periaatteita, joita Saksan demokraattisen tasavallan ja Saksan liittotasavallan hallitukset pitävät lähtökohtina ratkaistessaan jäljellä olevia omaisuuskysymyksiä. Vain näin voidaan varmistaa oikeusrauhan säilyminen tulevassa Saksan valtiossa.”

Ammatinharjoittamiseen perustuvien yritysten osalta DDR on itse luonut oikeusperustan yksityisomistusjärjestelmän palauttamiseksi: Kansan omaisuuden yksityistämisestä ja uudelleen järjestämisestä 17 päivänä kesäkuuta 1990 annetussa laissa (Treuhandgesetz) annettu yksityistämistehtävä annettiin yrityksille. Säännöt omaisuuden järjestämiseksi uudelleen annettiin kuitenkin vain ammatinharjoittamiseen perustuville yrityksille. Kansan omistamien yritysten muuttaminen Treuhandanstaltiin kuuluviksi pääomayhtiöiksi avasi mahdollisuuden myydä ne Treuhandanstaltin välityksellä markkinatalouden periaatteiden mukaisesti kenelle tahansa. Välittömästi tämän jälkeen — DDR:n ollessa vielä erillinen valtio — alkoi teollisuusyritysten ja muiden ammatin harjoittamiseen perustuvien yritysten yksityistäminen. Kansan omistaman maa- ja metsätalousomaisuuden rakennemuutoksen yhteydessä DDR joutui erityisiin vaikeuksiin. Treuhandgesetz edellyttää tosin tässä — kuten ammatinharjoittamiseen perustuvien yritystenkin osalta — periaatteessa yksityistämistä,

mutta siinä on tässä suhteessa rajoittavia ehtoja, joiden mukaan kansan omistaman maa- ja metsätalousomaisuuden yksityistämisessä ja uudelleen järjestämisessä on otettava huomioon alan taloudelliset, ekologiset, rakenteelliset ja omistusoikeudelliset erityispiirteet (Treuhandgesetz, 1 pykälän 1 kohdan 1 virke sekä 6 artikla).

Neuvotteluissa kummankin hallituksen yhteisestä julistuksesta saavutettiin reformin kohteena olleen maan erityispiirteiden osalta yksimielisyys siitä, että kestävä oikeusrauha voidaan saavuttaa vain ottamalla riittävästi huomioon maata nykyisin viljelevien ja sen aikaisempien omistajien väliset poikkeuksellisia jännitteitä aiheuttavat eturistiriidat. Siksi yhteisen julistuksen johdanto-osassa vahvistettiin, että on toteutettava yhteiskuntasopimukseen perustuva tasoitus. Maatalouden alalla tämän tasoituksen lähtökohtana oli toisaalta sen vaihtoehdon poissulkeminen, jossa omistusoikeus palautetaan aikaisemmille omistajille, ja toisaalta sen estäminen, että maataloustuotanto-osuuskunnilla (LPG) on yksipuolinen omistusoikeus maahan. Yhteiskuntasopimukseen perustuvan tasoituksen avulla oli näin ollen selvitettävä, kenestä voi tulla milläkin edellytyksillä aikaisemmin kansan omaisuutta olleen reformin kohteena olleen maan omistaja. DDR:llä oli huomattavaa kiinnostusta antaa tällainen julistus, koska sen mielestä ei ollut minkäänlaisia mahdollisuuksia peruuttaa vuosina 1945—1949 toteutettuja takavarikointeja (yhteisen julistuksen 1 kohta) ja se halusi siksi maa-alueiden käytön suhteen valvoa DDR:n kansalaisten etuja. Lisäksi DDR:llä oli myös näiden omistuskysymysten ratkaisemisessa velvollisuus noudattaa yksityisoikeudellista omaisuusjärjestystä (yhteisen julistuksen 13 kohta). Yhdistämisprosessin edistyessä DDR:n aika loppui kuitenkin kesken, joten omistuskysymykset jäivät näiltä osin vielä ratkaisematta.

1.3 *Yhdistämissopimus, tehty 31 päivänä elokuuta 1990*

Myös yhdistämissopimus on tehty DDR:n ollessa vielä erillinen valtio, ja näin ollen se on syntynyt EY:n perustamissopimuksen soveltamisalan ulkopuolella. DDR piti sopimusneuvotteluissa tiukasti kiinni yhteisessä julistuksessa ilmaistusta kannastaan.

Koska omaisuuskysymykset olivat edelleen ratkaisematta, yhteisestä julistuksesta tuli yhdistämissopimuksen kiinteä osa (yhdistämissopimuksen 41 artikla). Vasta yhtenäisen Saksan lainsäädäntöelin on sopiessaan maa-alueiden hankintajärjestelyistä EALG:ssä säädetyllä tavalla saavuttanut tavoitteen yhteiskuntasopimukseen perustuvasta tasoituksesta. Yhtenäisen Saksan lainsäädäntöelimen oli näin toteutettava jälkeen päin järjestely, johon DDR ei itse enää kyennyt. Yhteisessä julistuksessa annettujen ja itsenäisen DDR:n kanssa tehdyssä yhdistämissopimuksessa vahvistettujen liittyvää aluetta koskevien oikeudellisten säännösten voimassaolo jatkuu kyseisessä järjestelyssä. Maa-alueiden hankintaohjelmaan sisältyy — ennen kaikkea uusien osavaltioiden vaatimuksesta — DDR:n kansalaisten eduksi yhdistämissopimuksessa sovittuja toimenpiteitä, joiden toteutuminen on taattu samassa sopimuksessa (yhdistämissopimuksen 44 artikla). Liittoneuvosto on 19 päivänä joulukuuta 1996 antamassaan päätöslauselmassa nimenomaan vahvistanut avoimien omaisuuskysymysten yhteiskuntasopimukseen perustuvan etujen tasoituksen osalta, että yhteinen julistus on yhdistämissopimuksen sopimusvaikutteinen osa, jonka noudattamista uudet osavaltiot voivat vaatia Liittotasavallan valtiosääntötuomioistuimessa (Bundesverfassungsgericht) (liittoneuvoston viite BR-Drs. 871/96).

Syntyvaihetta koskevien lisäselvitysten jälkeen Saksan antamista tiedoista käy ilmi, että sellaisen muutetun oikeudellisen järjestelyn tueksi, jossa maa-alueiden hankintaohjelma ei käsittäisi myös 3 päivänä lokakuuta 1990 paikalla asuneita vastikään asettautuneita uusperustajia ja oikeushenkilöitä, ei olisi mahdollista saada parlamentin enemmistöä. Tästä seuraisi edelleen se, että maareformialueiden omistuskysymys jäisi ennalta arvaamattomaksi ajaksi ratkaisematta, koska koko poliittinen mielipiteenmuodostusprosessi olisi aloitettava alusta. Tämä merkitsisi poliittisesti repivän vaiheen alkamista uudelleen Saksassa.

2. **Korvaus kärsityistä vahingoista**

Liittotasavallan hallitus pitää kiinni laajasta vahinkokäsitteestä. Se esittää, että kaiken kaikkiaan kysymyksessä on omaan vastuuseen perustuvan taloudellisen toiminnan perustan luominen uudelleen. Myös maan sisäisen yhteenkuuluvuuden vahvistamisen ja ennen kaikkea poliittisen vakauden vuoksi välttämätön mahdollisimman pitkälle ulottuva yksityisen omistuksen ja tasapainoisen omaisuusrakenteen palauttaminen on ymmärrettävä laajasti aiheutuneen vahingon poistamisena.

Komission esittämät epäkohtien tasoittamista koskevat näkökohdat ovat Saksan mukaan liian kapeita, eikä niissä myöskään oteta huomioon maan valtionjohtoisen talouden mukaisesti rakennetun osan markkinataloudelliseen kehykseen soveltuvaksi muuttamiseen ja siihen yhdentämiseen liittyviä erityispiirteitä.

Lisäksi ei yksittäistapausta lähtökohtana pitävä näkökanta ole käytännössä toteuttamiskelpoinen, vaan se voisi vahingoittaa oikeusrauhaa uusissa osavaltioissa. Lisäksi yksittäiset näytöt vahingosta johtaisivat rajattomaan määrään yksittäisiä tapauksia koskevia ilmoituksia.

3. **Niiden uusperustajien maanhankintaoikeus, jotka eivät vielä määräpäivänä olleet ammatinharjoittamis- ja työkelpoisessa iässä**

Tästä uusperustajien ryhmästä Saksa on esittänyt seuraavaa:

Tällainen tapaus on mahdollinen vain erityisolosuhteissa ja lienee käytännössä merkityksetön. Lainsäätäjä on kotipaikkaa 3 päivänä lokakuuta 1990 koskevan velvoitteen lisäksi säätänyt lisäedellytyksen, että oikeudenhaltijalla on 1 päivänä lokakuuta 1990 ollut perustettuna uusi yritys (uusperustajan käsite) ja maata vuokrattuna Treuhandilta pitkäaikaisella sopimuksella. Pitkäaikaisen vuokrasopimuksen saamiseen liittyi lisäksi ehto, jonka mukaan maa-alueiden oli oltava omassa käytössä ja viljelijällä oli oltava maatalousyrityksen hoitamisen edellyttämä asianmukainen ammattipätevyys.

Komission esittämässä tapauksessa pitäisi olla kysymys uusperustajasta, joka ei vuonna 1990 ollut vielä ammatinharjoittamis- ja työkelpoisessa iässä ja joka on saavuttanut ammattipätevyyden vuosien 1990 ja 1996 välisenä aikana, perustanut sen jälkeen uuden maatalousyrityksen ja saanut välittömästi tämän jälkeen pidennyksen 1 päivään lokakuuta 1996 asti voimassa olevaan pitkäaikaiseen vuokrasopimukseen. Ylivoimaisesti suurimmassa osassa tapauksia uusperustajat ovat hankkineet ammattipätevyytensä DDR:n aikana ennen vuotta 1990 ja ovat työskennelleet LPG:n tai VEG:n toimihenkilöinä tai työntekijöinä. Tästä ei ole tosin käytettävissä tilastoja.

4. **Oikeushenkilöt, joihin ei kuulu uudelleenperustajaa**

llman uudelleenperustajaa toimivien oikeushenkilöiden ammatin harjoittamismahdollisuudella ei Saksan mukaan ole nykyisin käytännön merkitystä. LPG:n toimintaa jatkavia yrityksiä, joiden yhtiömiehistä yksikään ei täyttäisi uudelleenperustajan tunnusmerkkejä, ei juuri ole olemassa. Vaikka tällaisia tapauksia olisi kuitenkin aikaisemmin (poikkeuksellisesti) esiintynyt, komission kirjeen tällä välin tietoon tulleet yksityiskohdat ja ainakin sen tuleva julkaiseminen *Euroopan yhteisöjen virallisessa lehdessä* aiheuttavat sen, että oikeushenkilöt mukauttavat yhtiömiestensä kokoonpanon kirjeen sisältöä vastaavaksi.

5. **Mahdollisista tuloista luopuminen**

Saksa on alun perin olettanut mahdollisista tuloista luopumisen määräksi kolme miljardia Saksan markkaa. On kuitenkin odotettavissa, että ”käypien arvojen aleneminen muuttaa tätä määrää samassa suhteessa”. Tästä asiasta ei esitetä enempää.

6. **Kilpailun vääristyminen ja vaikutus jäsenvaltioiden väliseen kauppaan**

Tästä esitetään seuraavaa:

Mahdollisuus hankkia maata edullisesti ei tee edunsaajayrityksen markkina- ja kilpailuasemaa kilpailijayritysten asemaa edullisemmaksi, koska kyseinen yritys voi hankkia vain vuokramaata, jolla se jo harjoittaa tuotantoa. Jos maa hankitaan oletetussa tapauksessa vieraalla pääHaomalla, näin syntyviä korkokuluja samanhetkisiin vuokriin vertaamalla tullaan siihen tulokseen, että maan hankinnasta ei juuri ole taloudellista hyötyä eivätkä yrityksen tuotanto- tai kustannusrakenne muutu. Siksi maan hankinta ei vaikuta maatalousyritysten tarjontakäyttäytymiseen. Hintataso ja markkinoiden katemarginaali jäävät ennalleen.

Koska maanhankintaohjelma ei näin ollen vääristä kilpailua, ei sillä myöskään ole vaikutusta jäsenvaltioiden väliseen kauppaan.

Yritysten pitkäaikainen vakaus mahdollisesti paranee, koska hankittujen maa-alueiden osalta ei enää ole epävarmuutta vuokrasopimusten muussa tapauksessa välttämättömistä pidennyksistä. Tämä ei tosin paranna kilpailuasemaa muihin yrityksiin nähden. Sen sijaan omistusmaan osuus viljelyalasta kasvaa. Maatalousyritysten omistuksessa olevan maan osuus on aikaisemman liittotasavallan alueella 51,8 prosenttia. Uusissa osavaltioissa sen sijaan maatalousyritysten omistusosuus viljelypinta-alasta on vain 8, 9 prosenttia. Näin ollen maan hankinta uusissa osavaltioissa auttaa saavuttamaan sellaisen suhteen vuokra- ja omistusmaan välillä, joka vastaa vanhoissa osavaltioissa vallitsevaa rakennetta. Lisäksi mainittakoon, että käyttörajoitusten vuoksi (palautusvaraus BVVG:lle, 20-vuotinen myyntikielto) maa-alueet ovat käytettävissä kiinnitettävänä pääomana vain rajoitetusti ja ensi kädessä ne ovat käyttökelpoisia vain kauppahinnan vakuutena. Pelkällä vuokramaalla toimivaan yritykseen verrattuna parempi pääomarakenne voi kuitenkin helpottaa muun vieraan pääoman saantia henkilöstöluottona.

7. **EY:n perustamissopimuksen 92 artiklan 2 kohdan c alakohdan poikkeusperusteet**

Saksa huomauttaa tästä aiheesta:

Peruste ”jos tuki on tarpeen jaosta aiheutuneen taloudellisen haitan korvaamiseksi ” liittyy osuvasti maan pirstoutuneisuuteen. Se ei ole kuitenkaan seurausta luonnollisista olosuhteista, jotka vaikeuttavat ja estävät maan itä- ja länsiosan välisiä yhteyksiä, vaan johtuu ”aikaan sidotuista poliittisista olosuhteista” (Euroopan yhteisöjen tuomioistuin tuomiot Kok. 1960, s. 343 ja seur. (415) 92 artiklan 2 kohdan c alakohdasta). Jakoa koskevan kohdan muotoiluun johtaneet tosiasialliset olosuhteet huomioon ottaen ei käsitettä ”jako” ole ymmärrettävä yksinomaan rajarakennelmien tosiasialliseksi pystyttämiseksi, keinotekoisesti rakennetuksi esteeksi, vaan pikemminkin se tarkoittaa poliittista asiakokonaisuutta, joka perustuu rajalinjan asettamiseen ja valtiojohtoisen talousjärjestelmän käyttöönottoon. Entisen DDR:n sulkeutuminen ja keskitetyn valtiojohtoisen talousjärjestelmän luominen liittyivät erottamattomasti toisiinsa ja ne on ymmärrettävä yhtenäiseksi tapahtumasarjaksi. Siksi ei ole myöskään mahdollista jaotella uusissa osavaltioissa syntyneitä talousvajeita yhtäältä tosiasiallisesta eristäytymisestä tai toisaalta valtiojohtoisesta talousjärjestelmästä johtuviksi.

Komission esittämä väite, jonka mukaan uusien osavaltioiden nykyiset talousvaikeudet eivät johdu maan jaosta vaan jaon päättymisestä, voisi pitää paikkansa vain silloin, jos itäsaksalaisten osavaltioiden taloudellisen ahdingon syyt häviäisivät itsestään jaon päätyttyä ja nykyiset vaikeudet johtuisivat sellaisista uusista olosuhteista, joiden syynä ei ole DDR:n aikaisempi sulkeutuneisuus ja keskitetty valtiojohtoinen talousjärjestelmä. Sitä, että valtiojohtoisen talousjärjestelmän puutteet vaikuttivat vielä DDR:n olemassaolon päätyttyä, ei voitane asettaa kyseenalaiseksi. Saksan yhtenäistäminen ja siihen liittyvä markkinatalousjärjestelmään siirtyminen Itä-Saksassa eivät ole tapahtuma, joka olisi katkaissut osoitetun syiden ja seurausten ketjun. Se on vain tuonut selvemmin näkyviin taloudelliset epäkohdat, jotka johtuvat joka tapauksessa edelleen jaosta.

Epäkohtia ilmenee kaikissa maa-alueiden hankintaohjelmaan kuuluvissa tapauksissa. Ne on määritelty edellä tarkemmin. Kaikki nämä epäkohdat ovat välitöntä seurausta jaosta ja johtuvat näin ollen ”häiriöstä”. EALG: n säätäjällä oli näin ollen oikeus poistaa nämä seuraukset tukemalla eroavaisuuksien korjaamista vastaavalle tasolle maan länsiosan kanssa.

8. **EY:n perustamissopimuksen 92 artiklan 3 kohdan a alakohdan poikkeusperusteet**

Saksa ei vetoa EY:n perustamissopimuksen 92 artiklan 2 kohdan a alakohtaan. Kertakaikkisen epäoikeudenmukaisista o losuhteista johtuvan tilanteen poistamista ei voida sen mukaan pitää tavanomaisena alueellisen talouden tukemisena vaan mahdollisesti alakohtaisena tukena, jota olisi tarkasteltava EY:n perustamissopimuksen 92 artiklan 3 kohdan c alakohdan mukaisesti.

9. **EY:n perustamissopimuksen 92 artiklan 3 kohdan c alakohdan poikkeusperusteet**

Liittotasavallan hallitus ilmoittaa komissiolle 92 artiklan 3 kohdan c alakohdan osalta seuraavaa:

Saksan lainsäätäjän asettamien rajojen (enintään 50 prosentin omistusosuus, enintään 600 000 tai 800 000 jyvämittaluku) tarkoituksena on varmistaa, että etuoikeutettu hankinta tasapainottaa vuokra- ja omistusmaan osuudet. Vuokraviljelijöiden maansaantioikeuden osalta maan hankintajärjestelmä soveltuu myös poistamaan uusissa osavaltioissa vallitsevan maatalousyritysten rakenteellisen epätasapainon.

Tässä arvioitavana olevan myyntikohteen osalta on otettava huomioon tukioikeudelliset näkökohdat huomioon ottaen se, että etuoikeutetusti luovutettuja alueita koskevat laajat käyttörajoitukset, kuten 20-vuotinen myyntikielto ja yhtä pitkä oman viljelyn velvoite. BVVG:llä on lisäksi takaisinlunastusoikeus, jos maa-alueet tulevat myyntikiellon aikana rakentamiskelpoisiksi ja niiden arvo nousee siitä syystä.

Maata jo nyt pitkäaikaisesti vuokralla pitävän ostajan hankkiessa maan omistukseensa ei näin ollen alkuvaiheessa mikään muutu seuraavien seikkojen osalta:

— tuotannon rakenne, laajuus, intensiteetti,

— maksuvalmius ja kannattavuus (7 prosentin korolla vieraan pääoman korkomenot vastaavat noin 5 Saksan markan vuokraa maapisteeltä).

Maanviljelijän kannalta etuoikeus merkitsee vain sitä, että hän on saanut 20 vuoden kuluttua käyttörajoituksettoman maatalousmaan, jolla on tietty markkina-arvo ja joka on myös vasta silloin täysin panttauskelpoinen. Etuoikeutettu ostaja ei voi myydä näitä maa-alueita kiinteistömarkkinoilla käypään hintaan.

Etuoikeuden arvo voidaan siksi laskea seuraavasti:

Markkina-arvo oli jyvämittaluvulla 4 300 vuonna 1996 6 298 Saksan markkaa hehtaarilta. Ero verrattuna EALG:n hintaan (3 010 Saksan markkaa hehtaarilta) on 3 288 Saksan markkaa hehtaarilta. Tämän "lisäarvon " ostaja voi kuitenkin realisoida vasta 20 vuoden kuluttua. Olettaen, että myyntihinnat eivät muutu seuraavien 20 vuoden aikana, ostohetkeen diskontattu hintaero (i = 5 prosenttia) on 1 240 Saksan markkaa hehtaarilta. Tämä arvo vastannee ostohetkellä saatua etua. Siten tuki-intensiteetti on ostohetkellä 29,2 prosenttia.

Samankaltainen tulos saadaan myös vastaamalla kysymykseen, millä ehdoilla tuensaaja voisi toteuttaa "etuoikeusvaikutuksen" eli lisätä maan omistusosuutta tällä hetkellä vallitsevissa markkinaolosuhteissa. Myös tässä on otettava huomioon, että maa on 20 vuotta myyntikiellossa, eli tukeen liittyvä etu on realisoitavissa vasta 20 vuoden kuluttua, eikä ostaja näin ollen voi saada voittoja keinottelemalla. Verrattaessa tällaisen maa-alueen hintaa ilman käyttörajoituksia myytävän maan hintaan on sen arvoa alennettava. Koska vastaavaa maata ei ole markkinoilla, on näiden alueiden markkinahinta selvitettävä laskennallisesti ja verrattava sitä sitten etuoikeutettuun hintaan.

Mainituilla ehdoilla on elinkeinoaan harjoittava maanviljelijä valmis maksamaan vain sellaisen ostohinnan, joka vastaa maan tuottoarvoa, sillä hän voi hankkia maan yksinomaan viljeltäväksi (hän sitoutuu jopa noudattamaan yksityistämisviranomaiselle esittämäänsä viljelysuunnitelmaa).

Näin ollen maanviljelijä arvioi pitkäaikaisen — 20 vuodessa pääomittuvan — vuokrasopimuksensa rahallisen arvon omalta kannaltaan kohtuullista ostohintaa vastaavaksi, sillä vuokrasopimuksen rahallinen arvo on sama kuin maatalouden tuotanto-olosuhteiden mukainen tuottoarvo. Käyttäen perusteena 5 Saksan markkaa maapisteeltä olevaa vuokraa saadaan vuokrasopimuksen rahalliseksi arvoksi 2 804 Saksan markkaa hehtaarilta (i = 5 prosenttia). Koska käyttörajoitusten voimassaolo lakkaa 20 vuoden kuluttua, maanviljelijä on valmis maksamaan tästä edusta ylimääräistä. Tämä etu on siksi lisättävä ostohetkeen diskontattuna vuokrasopimuksen rahalliseen arvoon (katso edellä). Laskennalliseksi markkinahinnaksi saadaan näin ollen 4 044 Saksan markkaa hehtaarilta, jonka maanviljelijä olisi valmis markkinaehtoisesti maksamaan myyntikiellon alaisesta maasta. Vertailussa 3 010 Saksan markan etuoikeutettuun hehtaarihintaan saadaan tuki-intensiteetiksi näin ollen 25,6 prosenttia.

Lisäksi huomautetaan, ettei aikaisemmin kansan omistuksessa olleita maa-alueita yksityistettäessä saadun edun suuruutta voi ilman muuta saada selville vertaamalla sitä aivan erilaisin perustein muodostuneisiin markkinahintoihin.

10. **Hankintamahdollisuuden rajoittaminen 3 päivänä lokakuuta 1990 paikkakunnalla asuneisiin henkilöihin**

Tästä aiheesta Saksa ilmoitti seuraavaa:

— EALG:n mukaisen omistus- ja yhteiskuntarakenteiden uudelleenjärjestelyn rajoittamisesta liittotasavaltaan liittyneeseen alueeseen ilmenee välitön yhteys toisaalta kyseisen alueen entisiin DDR:n asukkaisiin ja toisaalta maan aikaisempiin omistajiin. Lainsäätäjä halusi 3 päivän lokakuuta 1990 määräajaksi asettamalla varmistaa, että maan hankinnasta kiinnostuneet, jotka itse tai joiden perheenjäsenet ovat asuneet ja työskennelleet vuosikymmeniä DDR:ssä, voivat päästä osallisiksi heidän ja aikaisempien omistajien välillä välttämättömästä yhteiskuntasopimukseen perustuvasta tasoituksesta. EALG:n säätäjän oli yhteiskuntasopimukseen perustuvaa tasoitusta laatiessaan ja sen mukaisia maanhankintaehtoja vahvistaessaan pakko ottaa lähtökohdakseen liittotasavaltaan liittyvällä alueella 3 päivänä lokakuuta 1990 vallinneet olosuhteet.

— Myös laaja yhteiskunnallinen jatkuvuus edellyttää ehdottomasti, että maanhankintajärjestelyillä tavoiteltu maa- ja metsätalouden kehitys — paitsi jos kysymys on aikaisemmista omistajista — tapahtuu ottaen erityisesti huomioon sellaiset maanhankkijat, jotka ovat jo pitkään olleet alueen asukkaita. DDR:n maataloustuotantoosuuskuntiin perustuvan maatalouden rakennetta uudistettaessa ei ollut mahdollista jättää huomiotta kehityksen yhteiskunnallisia

seurauksia. Kun DDR:n järjestelmä päättyi äkillisesti, oli olemassa vaara, että vallitsevat yhteiskuntarakenteet hajotettaisiin hallitsemattomasti. Vain mukauttamalla ne asteittain uusiin olosuhteisiin voidaan muutosprosessi toteuttaa onnistuneesti. Lainsäätäjän näkökulmasta tämä koski myös kysymystä siitä, kenelle annetaan oikeus osallistua maa-alueiden uudelleenjärjestelyihin. Siksi oli luotava maanhankintajärjestelmä, jossa entiset DDR:n kansalaiset saavat mahdollisuuden omaksua uudet yhteiskuntarakenteet hyödyntämällä erityistä yhteenkuuluvuuttaan oman alueensa kanssa. Näilläkin perusteilla lainsäätäjällä oli oikeus varmistaa rakennemuutoksen yhteydessä myös uusperustajien mahdollisuudet päästä osallisiksi DDR:n valtion omaisuudeksi joutuneista maa-alueista.

— Saksa ilmoittaa lisäksi, että jos edullista hintaa koskevaa määräaikaa ei olisi asetettu (erityisesti metsäalueiden osalta), Itä-Saksan metsät olisi todennäköisesti myyty nopeasti ja hallitsemattomasti loppuun sekä saksalaisille että ulkomaalaisille oletettavasti niin, että itäsaksalaiset itse olisivat tuskin nimeksikään päässeet niistä osallisiksi.

III

Menettelyn aloittamista koskevan ilmoituksen ([1]) julkaisemisen jälkeen komissio on vastaanottanut huomautuksia ja kannanottoja sadoilta yhteisöiltä, yrityksiltä ja yksityisiltä henkilöiltä, joita asia koskee. Huomautukset ovat peräisin sekä jäsenvaltioista (muun muassa Ranskasta, Yhdistyneestä kuningaskunnasta, Saksasta ja Belgiasta) että yhteisöön kuulumattomista maista (muun muassa Yhdysvalloista, Kanadasta, Argentiinasta ja Brasiliasta).

II luvussa esitettyjen Saksan huomautusten lisäksi eivät muut jäsenvaltiot ole esittäneet kantaansa.

Kannanotot ja huomautukset on toimitettu Saksalle menettelyn aloittamista koskevassa ilmoituksessa annetun määräajan päätyttyä ([2]).

Niiden pääkohdat voidaan tiivistää seuraavasti:

Menettelyssä esitettyjä kysymyksiä suoraan koskevien huomautusten on voitu todeta jakautuvan kahteen eri suuntaukseen.

Osa ([3]) huomautuksia esittäneistä on sitä mieltä, että — mikäli asia kuuluu kilpailumääräysten soveltamisalaan — tutkimuksen kohteena olevat toimenpiteet olisi katsottava yhteismarkkinoille soveltuviksi. Toinen osa (muut huomautuksia esittäneet) kannattaa komission esittämiä epäilyksiä, syventää niitä tai esittää, ettei komissio olisi edennyt kyllin pitkälle. Sikäli kun tuen tunnusmerkkejä on havaittavissa, ne katsotaan yhteismarkkinoille soveltumattomiksi.

1. **EY:n perustamissopimuksen 92, 93 ja 94 artiklan soveltaminen**

Jotkut huomautuksia esittäneet huomauttavat ensin, että Saksa on itse ilmoittanut 25 päivänä tammikuuta 1995 päivätyssä kirjeessään ja myöhemmissä maataloustuotanto-osuuskuntien seuraajia ja uusperustajia koskevissa kannanotoissaan, että EALG merkitsee 92, 93 ja 94 artiklassa määrätyn tukien valvonnan soveltamista. Näiden asianosaisten huomautusten mukaan ei näiden määräysten sovellettavuudesta voi olla epäilystä.

Eräs huomautuksia esittänyt taas ilmoitti, että historiallisesti ainutlaatuinen yhdistymisprosessi vapauttaa maan hankintamenettelyn EY:n perustamissopimuksessa määrätystä tukien valvonnasta.

Muut huomautuksia esittäneet eivät kyseenalaista mainittujen perustamissopimuksen määräysten soveltamista tai hyväksyvät ne vähemmän suoraan.

Useat huomautuksia esittäneet, jotka kuuluvat molempiin ryhmiin, ovat väittäneet, että maanhankintaohjelma liitettiin EALG:hen — lainsäätäjän alkuperäisen tarkoituksen vastaisesti — vasta jälkeen päin. Lain valmistelusta voidaan havaita, että tavoitteena oli kerryttää omaisuutta laajalti luonnollisille henkilöille. Tästä aiheesta esitetään erityisesti, että liittotasavallan hallitus ei saisi esittää perusteluna kysymyksessä olevan ”historiallisesti ainutlaatuisessa Saksan yhdistymistilanteessa yleinen toimenpide, jolla luodaan Saksan liittotasavallan oikeusjärjestystä vastaava omistusjärjestys”. Tällä ilmaisulla väitetään EY:n perustamissopimuksen 92 artiklan 1 kohdassa määrättyjen tuen tunnusmerkkien olemassaolon jälleen hämärtyvän: Hallitus itse ei näet ollut lainkaan suunnitellut 31 päivänä maaliskuuta 1993 antamassaan hallituksen esityksessä korvaus- ja tasaussoituslaiksi (EALG) — 16 päivänä huhtikuuta 1993 päivätty liittoneuvoston asiakirja 244/1993 — maanhankintaohjelman sisällyttämistä lakiin. Näiden asianosaisten mielestä ei ollut olemassa ”yhdistämissopimuksesta johdettavaa toimeksiantoa Saksan lainsäätäjälle” toteuttaa maanhankintaohjelman avulla yhteiskuntasopimukseen perustuva eri etujen välinen tasaus myös maa- ja metsätalouden alalla. Tosiasiassa maanhankintaohjelma ei olisi myöskään sisällytetty lakiehdotukseen liittohallituksen aloitteesta, vaan vasta hallituspuolueiden CDU/CSU:n ja FDP:n aloitteesta lakiehdotuksen 13 päivänä toukokuuta 1993 tapahtuneen ensimmäisen käsittelyn (liittopäiväasiakirja 12/4887, pikakirjoittajan raportti 12. vaali-

([1]) EYVL C 215, 10.7.1998, s. 7.
([2]) Kirje N:o VI/32143, 19.8.1998.
([3]) Noin sadannes kaikista vastaanotetuista kirjallisista huomautuksista.

kauden 158. istunnosta 13 päivänä toukokuuta 1993) jälkeen. Tämän ei väitetä kuitenkaan tapahtuneen, jotta voitaisiin "toteuttaa maanhankintaohjelman avulla yhteiskuntasopimukseen perustuva eri etujen välinen tasaus myös maa- ja metsätalouden alalla". Tämän parlamentin aloitteen tarkoituksena olisi pikemminkin ollut lähinnä vain "maanhankintaohjelman" luominen, jotta takavarikoinnista kärsineet / tasaukseen oikeutetut voisivat saada korvausta.

Vasta kun liittoneuvosto oli kaksi kertaa hylännyt lakiehdotuksen ja sitä oli käsitelty kaksi kertaa välitysvaliokunnassa, alun perin korvauksen antamiseksi takavarikoinnista kärsineille tarkoitettu maanhankintaohjelma olisi muokattu lähinnä asutusohjelmaksi muille kuin korvauksen saantiin oikeutetuille henkilöille (uusperustajille ja "maataloustuotanto-osuuskuntien seuraajille").

Minkään vuosina 1991—1994 syntyneen säädösasiakirjan missään kohdassa ei esiintynyt Saksan nyt esiin nostamaa maanhankintaohjelman perustetta.

2. Korvaus kärsityistä vahingoista

2.1 *Uudelleenperustajat ilman takaisinsaantivaadetta*

Yksikään huomautuksia esittänyt ei ole esittänyt perusteltuja epäilyksiä, jotka koskisivat vailla takaisinsaantivaadetta olevien uudelleenperustajien ([1]) Saksan lainsäädännön mukaista korvauksensaantitarvetta ja -oikeutta. Jotkut ovat vielä korostaneet tasaussuorituslain korvaavaa luonnetta tämän edunsaajaryhmän osalta. Tämä koskee myös merkittävää osaa niistä asianosaisista, jotka tukeutuvat Saksan esittämiin väitteisiin. He myöntävät, että "EALG:n mukaisesti takavarikoinnista kärsineille myönnettävä korvaus tai tasaus jää riittämättömäksi".

2.2 *Uudelleenperustajat, joilla on takaisinsaantivaade*

Komissiota on muistutettu siitä, että Saksan lain mukaan "pelkkää substanssiheikennystä" ei katsota vahingoksi, joka antaa asianomaisille henkilöille etuoikeuden hankkia maa- tai metsätalousmaata tasaussuorituslain 3 pykälän nojalla: Uudelleenperustajat, joilla on takaisinsaantivaade ([2]), olisivat nimittäin saaneet aikaisemman omaisuutensa takaisin. Näin ollen he olisivat lain nojalla jo ennalta suljettuja etuoikeutetun maa- ja metsätalousmaan saannin ulkopuolelle vain yhtä poikkeustapausta lukuun ottamatta: Tasaussuorituslain 3 pykälän 2 kohdan 3 virkkeen 1 lauseen nojalla uudelleenperustajat, joilla on takaisinsaantivaade, saisivat hankkia etuoikeutetusti maa- tai metsätalousmaata yksinomaan silloin, jos ne eivät ole jonkin varallisuuslain 4 ja 5 pykälässä säädetyn kumousperusteen vuoksi voineet toteuttaa varallisuuslain mukaista takaisinpalautusoikeuttaan. Tässä tapauksessa ei mitään omaisuutta ole kuitenkaan palautettu. Silloin uudelleenperustajat, joilla on takaisinsaantivaade, olisivat poikkeuksellisesti samassa asemassa kuin sellaiset uudelleenperustajat ilman takaisinsaantivaadetta, joille ei olisi palautettu mitään omaisuutta. Näissä tapauksissa ei (kokonaan) palauttamatta jääneen omaisuuden substanssiheikennystä olisi voinut käsitteellisesti tapahtua.

Jos uudelleenperustaja, jolla on takaisinsaantivaade, olisi kuitenkin saanut aikaisempaa varallisuuttaan takaisin, (jäljelle jääneen heikennyksestä johtuvan) substanssivahingon hyväksyminen ei Saksan lainsäädännön mukaan olisi mahdollista. Tästä syystä uudelleenperustajat, joilla on takaisinsaantivaade, eivät jo lain perusteiden vuoksi voisi saada etua tasaussuorituslain 3 pykälässä säädetyn arvostellun järjestelyn nojalla.

Tämä ei perustu yksinomaan tasaussuorituslain 3 pykälän 2 kohdan 3 virkkeen 1 lauseen säännökseen, vaan lisäksi tasoituslain (Lastenausgleichsgesetz LAG) 349 pykälän 3 kohtaan. Sen mukaan näet oletetaan lain nojalla myös sellaisessa tapauksessa, kun "palautetun varallisuuden substanssi... on merkittävästi heikentynyt", että tapahtunut vahinko on kokonaan korvattu. Siksi Saksan lainsäädännön mukaisesti tällaisessa tapauksessa ei jää jäljelle minkäänlaista korvauskelpoista "vahinkojäämää". Näin ollen kyseiset henkilöt eivät saisi oikeutta hankkia tasaussuorituslain 3 pykälän nojalla etuoikeutetusti maa- tai metsätalousmaata. Jo asian luonteesta johtuu, että myöskään maatalousirtaimiston menetystä ei olisi oikeudellisesti mahdollista korvata etuoikeutetulla maanhankinnalla. Lisäksi on esitetty, että uudelleenperustajien, joilla on takaisinsaantivaade, varallisuuden menetykset ovat jo korvautuneet moninkertaisesti, kun he ovat saaneet vuodesta 1990 alkaen määrältään huomattavia vuotuisia sopeutustukia. Tätä väitettä ei ole kuitenkaan tarkemmin perusteltu.

Tiettyjä uudelleenperustajia (niin kutsuttuja maareformiuudisasukkaita) ei olisi laskettava korvaukseen oikeutetuiksi, koska he eivät ole koskaan täysin omistaneet varallisuuttaan (he eivät saaneet myydä, antaa

([1]) Katso määritelmä EYVL C 215, 10.7.1998, s. 9: Uudelleenperustajat ilman takaisinsaantivaadetta ovat maatalousyritysten entisiä omistajia, joiden yritykset on pakkolunastettu vuosien 1945—1949 aikana.

([2]) Katso määritelmä EYVL C 215, 10.7.1998, s. 9: Uudelleenperustajat, joilla on takaisinsaantivaade, ovat henkilöitä, joiden maatalousyritys on pakkolunastettu vuoden 1949 jälkeen ja joilla on sen vuoksi varallisuuslain mukainen yrityksen takaisinpalautusvaade.

perinnöksi eikä kiinnittää maataan). Korkeimman oikeusasteen päätöksen mukaan heidän palautusvaateensa on sen vuoksi hylätty.

2.3 *Paikkakunnalla asuvat uudelleenperustajat*

Jotkut huomautuksia esittäneet katsovat, että Saksan esittämät paikkakunnalla asuvien uudelleenperustajien [1] irtaimistolle aiheutuneiden vahinkojen korvauskelpoisuusvaatimukset on hylättävä: Paikkakunnalla asuvien uudelleenperustajien osalta ei voitaisi sanoa, että ”täydellistä korvausta maataloustuotanto-osuuskuntaan liitetystä irtaimistosta ei monissa tapauksissa ole saatu”. Tämän asian suhteen olisivat näet maatalouden sopeuttamisesta annetun lain 44 pykälän 1 kohdasta ilmenevät oikeudelliset edellytykset ratkaisevia arvioitaessa Saksan lakiin sisältyviä tukimuotoja. Mainitun lain mukaan olisi paikkakunnalla asuvilla uudelleenperustajilla oikeus vaatia irtaimiston arvosta täyttä korvausta. Liittotasavallan valtiosääntötuomioistuin on 6 päivänä toukokuuta 1998 ilmestyneen *Frankfurter Allgemeine Zeitungin* sivulla 16 olleen tiedon mukaan vasta hiljan päättänyt näin, ja kyseinen päätös on tehty 22 päivänä huhtikuuta 1998, viitteet 1 BvR 2146/94 ja 2189/94.

Jos paikkakunnalla asuvilla uudelleenperustajilla on kuitenkin oikeus vaatia irtaimistonsa arvosta täyttä korvausta, olisi oikeudellisesti katsoen edellytettävä, että maataloustuotanto-osuuskuntiin liitetystä omaisuudesta on maksettu tai maksettaisiin täydellinen korvaus. Myös tosiasiallisesti voitaisiin kyseiset vaatimukset viedä läpi, koska maataloustuotanto osuuskuntien seuraajilla — ennen kaikkea yhteisön varoista vuodesta 1990 alkaen maksettujen huomattavien tukitulojen ansiosta — on lähes poikkeuksetta riittävästi omaisuutta täyttääkseen paikkakunnalla asuvien uudelleenperustajien osuuskuntaan liitetystä irtaimistostaan esittämät korvausvaatimukset. Siksi komissio ei voisi Saksan lain mukaisesti olettaa, että ”täydellistä korvausta maataloustuotanto-osuuskuntaan liitetystä irtaimistosta ei monissa tapauksissa ole saatu”; se ei voisi tällä perusteella kieltää, että paikkakunnalla asuvien uudelleenperustajien suosiminen sisältää tukea.

Tätä paikkakunnalla asuvien uudelleenperustajien ryhmää koskisi pikemminkin menettelyn aloittamista koskevassa ilmoituksessa oleva komission täysin osuva viittaus [2] liittotasavallan valtiosääntötuomioistuimen 21 päivänä toukokuuta 1996 antamaan päätökseen (EuGRZ 1996, s. 332 ja seur.). Sen mukaan liittotasavallan hallitus olisi itse vedonnut liittotasavallan valtiosääntötuomioistuimessa siihen, että tasaussuorituslain 3 pykälä ei sisällä tässä mielessä korvausmenettelyä, vaan ”itsenäisen tukiohjelman maa- ja metsätalouden rakentamiseksi uusissa osavaltioissa”.

Sitä vastoin eräs huomautuksia esittänyt esittää, että DDR:n entisten yksittäisten maanviljelijöiden omaisuuden arvo oli alennettu pelkäksi tyhjäksi kuoreksi, koska maataloustuotanto-osuuskunnilla oli siihen oikeudellisesti rajaton käyttöoikeus. Tällaiset rajoitukset, joista kaikki DDR:n kansalaiset kärsivät, olisi korvattava ainakin osittain tarjoamalla mahdollisuus etuoikeutettuun maanhankintaan niille, jotka ovat työskennelleet maataloudessa.

2.4 *Uusperustajat*

Eräs huomautuksia esittänyt on todennut, että merkitsee hyvin suurta eriarvoisuutta, jos EALG asettaa muita sen nojalla maanhankintaan oikeutettuja huonompaan asemaan ne noin 800 — 1 000 uusperustajaa [3], joiden osuudeksi tulee noin kymmenesosa yksityistettävästä maasta ja joiden omaisuuden hankinta ja ammatillinen itsenäisyys on muiden maanhankintaan oikeutettujen tavoin estynyt kommunistisen järjestelmän talous- ja yhteiskuntapolitiikan vuoksi. Näiden uusperustajien vaikeudet uusia yrityksiä perustettaessa ovat muihin ryhmiin verrattuna suhteettoman suuret, koska heillä ei ole ollut kuluneiden 40 vuoden aikana muiden yhteiskunnan kansalaisten tavoin mahdollisuutta kerätä pääomaa eikä heillä myöskään ole muiden maanhankintaan oikeutettujen tavoin riskipääomana käytettävissään palautettua osuutta aikaisemmasta omaisuudesta. He eivät myöskään olleet saaneet maataloustuotanto-osuuskuntien käytössä olleesta omaisuudestaan maatalouden sopeuttamisesta annetun lain mukaisen omaisuusselvityksen tuloksena alkupääomaa, joka olisi verrattavissa uudelleenperustajien näin saamaan pääomaan. Uusperustajien muihin maanhankintaan oikeutettuihin verrattuna erilaista kohtelua ei voida asianosaisen mukaan hyväksyä.

Toiset huomautuksia esittäneet olivat taas sitä mieltä, että uusperustajia ei ollut syytä kohdella paremmin kuin kaikkia muita uusien osavaltioiden yrittäjiä, jotka olivat perustaneet ammattinsa harjoittamista varten uuden yrityksen.

2.5 *Oikeushenkilöt*

Aluksi huomautetaan aivan yleisesti, että — toisin kuin useimmat entisen DDR:n kansalaiset — oikeushenkilöt eivät olleet kärsineet yksilöinä vahinkoa, ja ne voitiin korkeintaan luokitella kuuluviksi alimpaan ”vahinkoasteeseen”.

[1] Katso määritelmä EYVL C 215, 10.7.1998, s. 9.
[2] EYVL C 215, 10.7.1998, s. 14.
[3] Katso määritelmä EYVL C 215, 10.7.1998, s. 10

Komissiolle huomautettiin erityisesti, että varsinkin uudelleenperustajien, joilla on takaisinsaantivaade, tai paikkakunnalla asuvien uudelleenperustajien osalta esitettyjä järjestelyjä olisi tarpeellisin muutoksin sovellettava korvausten/tuen rajaamiseen sellaisten oikeushenkilöiden osalta, joiden osakkaisiin kuuluu uudelleenperustaja, jolla on takaisinsaantivaade, tai paikkakunnalla asuva uudelleenperustaja.

Menettelyn aloittamista koskevaan päätökseen sisältyvää komission esitystä ([1]), että edun myöntämistä oikeushenkilöille, joiden osakkaana on uudelleenperustajia, ei mahdollisesti katsottaisi EY:n perustamissopimuksen 92 artiklan 1 kohdassa tarkoitetuksi tueksi, on arvosteltu monelta taholta. Tällaisen järjestelyn väitetään houkuttelevan väärinkäytöksiin. On näet olemassa vaara, että tukimääräyksiä kierretään, jos oikeushenkilöt ottavat jälkeen päin osakkaikseen uudelleenperustajia ja saavuttavat näin etuja, jotka eivät niille korvausoikeuden puuttuessa muuten kuuluisi. Siksi ehdotettiin vahvistettavaksi määräaikaa, jolloin uudelleenperustajan on pitänyt jo olla oikeushenkilön osakkaana tai jäsenenä. Vaihtoehtoisesti ehdotettiin vahvistettavaksi vähimmäisosuus, joka kyseiseltä uudelleenperustajaosakkaalta vaadittaisiin. Vain silloin, jos osuus oikeushenkilöstä on aivan mitättömän pieni, olisi suhteetonta katsoa koko oikeushenkilön kärsineen vahinkoa ja olevan sen perusteella oikeutettu saamaan etua.

Toiset taas vaativat, että vain asianomaiselle uudelleenperustajaosakkaalle olisi annettava mahdollisuus vaatia maanhankintaoikeutta ja vain hänen nimensä saisi merkitä maarekisteriin mutta ei yhtiötä (oikeushenkilöä). Yhtiö ei näin ollen saisi päästä osalliseksi tuesta edes välillisesti.

3. **Sellaisten uusperustajien maanhankintaoikeus, jotka eivät määräaikana vielä olleet ammatinharjoittamis- ja työkelpoisessa iässä**

Eräs huomautuksia esittänyt katsoo, että maan hankintaan oikeutettuja olisivat käytännössä vain ne, jotka ovat olleet täysi-ikäisiä vuonna 1990 ja joilla on ollut tuolloin riittävä kokemus maatalousyrityksen hoitamisesta. Maanhankintaoikeus näet edellyttäisi, että etuoikeutettuun hankintaan osallisella, joka ei ole Neuvostoliiton miehitysvallan pakkolunastuksen uhri — eli niin sanottu vanha omistaja — olisi ollut 1 päivänä lokakuuta 1996 maan käyttöä ja hallinnointia hoitavan yhtiön Bodenverwertungs- und -verwaltungsgesellschaft (BVVG) kanssa tehty voimassa oleva pitkäaikainen maatalousmaan vuokrasopimus. Treuhandanstaltin yhdessä maanvuokrausasioista vastaavan liittotasavallan viraston (Bundesressort für die Verpachtung) kanssa laatimien suuntaviivojen mukaisesti on maatalousmaan vuokraaminen mahdollista vain sellaisille henkilöille, jotka ovat esittäneet uskottavan maatalousyrityssuunnitelman.

Koska yrittäjän edellytetään itse harjoittavan viljelytoimintaa, maata voivat vuokrata ja sittemmin hankkia EALG:n nojalla vain sellaiset henkilöt, joilla oli tarpeeksi kokemusta maan viljelemisestä ja tietämystä yritystoiminnasta. Ei ole mahdollista sulkea pois sitä mahdollisuutta, että jotkut harvat (määräksi arvioidaan korkeintaan 10—15 henkilöä kaikista viidestä uudesta osavaltiosta) täyttivät 3 päivänä lokakuuta 1990 DDR:ssä paikkakunnalla asumista koskevan ehdon ilman, että he olisivat kuuluneet vanhojen omistajien tai DDR:n aikaan maanviljelijöinä toimineiden kohderyhmiin.

Niiden henkilöiden määrä, joilla oli jo 3 päivänä lokakuuta 1990 pysyvä asuinpaikka DDR:ssä mutta jotka eivät olleet DDR:n kansalaisia, lienee tutkimusmenettelyn kannalta merkitykseltään mitätön.

4. **Kilpailun vääristyminen ja vaikutus jäsenvaltioiden väliseen kauppaan**

Vain yksi ainoa huomautuksia esittänyt on arvostellut komission tästä aiheesta esittämiä näkökohtia. Kyseisten huomautusten mukaan etuoikeutettu maanhankinta ei paranna ostoon oikeutettujen kilpailuasemaa. Maa- ja metsätalousmaan hankinta tavallista alhaisempaan hintaan ei sen mielestä mahdollista yrityksille vakuuspääoman muodostamista kilpailevia yrityksiä edullisemmin ehdoin. Jos yrityksillä näet olisikin omaa pääomaa ja ne sijoittaisivat sen kiinteistöön, ei tämä lisäisi niiden vakuuspääomaa. Mutta koska maatalouden huono tuottavuus huomioon ottaen suurin osa yrityksistä joutuu ottamaan maan ostoon lainaa, pakolliset pääomanhankintakustannukset jopa alentavat yritysten ennestään heikkoa maksuvalmiutta ja heikentävät edunsaajien kilpailuasemaa niiden maataloustoiminnan osalta.

Lisäksi pankit suhtautuivat epäröiden luotonantoon maa-alueiden ostoa varten, koska näille alueille on merkitty maarekisteriin 20 vuoden myyntikielto. Näin ollen hankitut alueet eivät kelpaa lisävakuuksiksi pääoman hankkimiseen.

Etuoikeutetun hankintahinnan määrittelemiseksi on liittokanslerinviraston johdolla 16 päivänä 1992 vahvistetussa "Bohl-asiakirjassa" annettu ohjenuoraksi maan tuottoarvo. Yksinkertaisuuden vuoksi on EALG:n perustaksi asetettu kolminkertainen yksikköarvo (se pohjautuu alun perin vuoden 1935 tuottoarvoon).

([1]) EYVL C 215, 10.7.1998, s. 12.

Näin ollen väitetään, ettei etuoikeutettu maanhankinta voi alentaa tuotantovälineistä aiheutuvia kustannuksia eikä mahdollistaa hankintaan oikeutetuille maataloustuotteiden tarjoamista markkinoilla muita edullisempaan hintaan.

Maatalousmaan markkinat eivät sitä paitsi riipu maan tuottomahdollisuuksista. Maan hinnalla ei ole Saksassa eikä juuri missään muussa jäsenvaltiossa minkäänlaista yhteyttä sen tarjoamiin tuottomahdollisuuksiin. Tuotantokustannukset huomioon ottaen johtaa maan ostaminen lähes kaikilla yhteisön alueilla tuotannon kallistumiseen niin, että se rajoittaa kilpailua.

Maatalouden tuotantokustannuksien kannalta ratkaisevaa on maanvuokran suuruus eikä maan ostohinta. Ei voida kieltää, että maatalousyritykset, jotka ovat vuosikymmenien ja usein vuosisatojen kuluessa voineet maataloudenharjoittajansa säästäväisyyden ansiosta hankkia maata omistukseensa, toimivat vakaammalla ja varmemmalla pohjalla.

Tämä väite ei kuitenkaan koske uusissa osavaltioissa syntymässä olevia yrityksiä, joita rasittavat sitä paitsi korkeat luottokustannukset, eikä varsinkaan tässä tarkasteltavana olevaa etuoikeutettua maanhankintaa koskevaa kysymystä.

Lisäksi todetaan, että maan hinnat vaihtelevat yhteisön eri osavaltiossa ja eri alueilla hyvin huomattavasti ilman, että niillä olisi mitään yhteyttä maan tarjoamiin ansiomahdollisuuksiin.

Kolminkertaisen yksikköhinnan, jolla EALG:n nojalla maan hankintaan oikeutetut voivat maata ostaa, väitetään olevan korkeampi kuin markkinahinta, jota maasta on keskimäärin maksettava Ranskassa, Espanjassa, Walesissa ja Skotlannissa. Kyseisistä osavaltioista olevien maanomistajien järjestöjen valituksiin voidaan näin ollen vastata toteamalla, että siellä maata on mahdollista ostaa edullisemmin. Maatalouden kilpailun kannalta ratkaiseva vuokrataso on lisäksi Länsi-Saksaa lukuun ottamatta kaikissa osavaltioissa suunnilleen sama kuin uusissa osavaltioissa.

Eräs toinen asianosainen taas huomautti, että edunsaajien kilpailuasema paranee etuoikeutetun maanhankinnan ansiosta. Hankitut maa-alueet olisivat sen mukaan käytettävissä myös vakuuspääomana, koska BVVG:n palautusvaraus jäisi joka tapauksessa käyttämättä tai raukeaisi. Lisäksi ei toissijaisille rasitteille olisi estettä.

5. **EY:n perustamissopimuksen 92 artiklan 2 kohdan c alakohdan poikkeusperusteet**

Yksikään asianosainen ei ole vastustanut komission epäilyksiä, joiden mukaan EY:n perustamissopimuksen 92 artiklan 2 kohdan c alakohdan poikkeusperusteet eivät olisi sovellettavissa maanhankintaohjelmaan. Eräs asianosainen oli sitä mieltä, että Saksa ei ollut kyennyt esittämään epäilykselle vakuuttavia vastaväitteitä. Erityisesti tämä koskee komission väitettä, jonka mukaan valituksen kohteena olevat järjestelyt eivät johtuneet jaosta vaan sen purkamisesta. Tätä väitettä Saksa ei kyennyt myöskään kumoamaan huomauttamalla, että ”Valtiojohtoisen talousjärjestelmän puutteet vaikuttivat vielä DDR:n lakattua olemasta”, tai sillä, että ”markkinatalouteen siirtyminen Itä-Saksassa” johtui jaosta, minkä vuoksi jako oikeutti myöntämään valituksen kohteena olevat etuisuudet.

Jaon ”häiriövaikutuksen” sanotaan olevan poissa vuodesta 1990 alkaen. Näin ollen pitää paikkansa väite, että jaon poistaminen on syynä maanvuokraajien suosimiseen, jotta nämä voisivat vastedes viljellä markkinatalouden ehdoin valtavia maanviljelysalueita ja luoda näin omaa pääomaa. Sellaista — varsinkaan jaosta johtuvaa — syytä, jonka perusteella heille olisi vielä siirrettävä etuoikeutetusti myös pääomaa, ei ole havaittavissa.

6. **EY:n perustamissopimuksen 92 artiklan 3 kohdan a alakohdan poikkeusperusteet**

Tässä yhteydessä voidaan todeta, ettei yhtään sellaista huomautusta ole saatu, jonka mukaan kyseistä toimenpidettä olisi pidettävä 92 artiklan 3 kohdan a alakohdan mukaisena tukena taloudellisen kehityksen edistämiseen alueilla, joilla elintaso on poikkeuksellisen alhainen tai joilla vajaatyöllisyys on vakava ongelma.

7. **EY:n perustamissopimuksen 92 artiklan 3 kohdan c alakohdan poikkeusperusteet**

7.1 *Tietyn taloudellisen toiminnan tai talousalueen kehitys / yhteinen etu*

Tähän kysymykseen on esitetty huomautus, jonka mukaan Saksa ei voi esittää väitettä, että, ”uusien osavaltioiden maatalousyritykset (ovat) maaomaisuuden suhteen rakenteellisesti epätasapainoisia,

koska niiden ylivoimainen enemmistö (91,1 prosenttia) toimii vuokramaalla". Tämä tilanne johtuu näet siitä, että niille on — muista, erityisesti valituksen tehneistä hakijoista poiketen — annettu vuokralle aivan liian suuret maa-alueet. Lisäksi myös suurista maatalousmaista tehdyt pitkäaikaiset vuokrasopimukset voisivat toimia riittävänä takuuna investoinneille ja työpaikoille. Etuoikeutetun maanhankinnan väitetään johtavan "tasapainoiseen suhteeseen vuokra- ja omistusmaiden välillä", jos maataloustuotanto-osuuskuntien seuraajia tarkastellaan erikseen. Jos huomioon otetaan kuitenkin uusien osavaltioiden koko maatalouden rakenne, ei maa- ja metsätalouskiinteistöjen jakautumisessa asianomaisten ryhmien välillä voida puhua tasapainoisesta suhteesta.

7.2 *Maatalousmaan tuki-intensiteetti muilla kuin epäsuotuisassa asemassa olevilla alueilla*

Eräs huomautuksia esittänyt on sitä mieltä, että maatalousmaan hankintaan liittyvät oikeudelliset rajoitukset heikentävät sen markkina-arvoa merkittävästi vapailta markkinoilta hankittavan maatalousmaan arvoon verrattuna.

Niinpä kauppasopimuksissa oli maanhankintaasetuksen mukaisesti poikkeuksetta myynti- ja käyttökieltoja, myyntiarvon lisäyksen peruuttavia ehtoja ja peruutusoikeuksia aina 20 vuodeksi kauppasopimuksen tekemisestä lukien.

Maanviljelysmaan arviointimenetelmissä on yleisesti hyväksytty periaate, että myös näillä maan käytettävyyttä heikentävillä rajoituksilla ja rasitteilla on oikeudellisina ominaisuuksina oma jatkuva vaikutuksensa maalle määrättävään hintaan. Näin ollen ei maanhankintaohjelman mukaisessa etuoikeutetussa maanhankinnassa sovellettavaa kolminkertaisen yksikköhinnan suuruista hankintahintaa voi verrata vapailla markkinoilla "rasitteettomia" maatalousmaita hankittaessa noudatettaviin hankintamenettelyihin.

Näiden maatalousmaiden todellista markkinahintaa käyttörajoitukset huomioon ottaen määritettäessä olisi yleensä havaittavissa kolminkertaisen yksikköhinnan suuruisesta etuoikeutetusta hinnasta huolimatta alle 35 prosentin "tuki-intensiteetti".

Kyseiset huomautukset esittänyt myöntää kuitenkin näiden näkökohtien yhteydessä, että joissakin tapauksissa odotettavissa on yli 35 prosentin intensiteetti.

Eräät muut huomautuksia esittäneet syyttävät Saksaa tuki-intensiteettien laskemisesta virheellisesti. He vastustavat pyrkimystä "vähätellä" etuoikeuden arvoa laskelmissa, jotta ostohetken tuki-intensiteetiksi saataisiin näennäisesti vain 29,2 prosenttia — ja tämä johtuu siitä, että komissio on pitänyt muilla kuin epäsuotuisassa asemassa olevilla alueilla sovellettavaa 35 prosentin tuki-intensiteettiä perusteltuna. Jos näet joku haluaisi pitkäaikaisena vuokralaisena hankkia — erityisesti luottojen vakuudeksi tarkoitettua — omaisuutta, häntä ei määräaikainen myyntikielto "häiritsisi", koska hänellä ei muutenkaan olisi myyntitarkoitusta tai -tarvetta. Osittain esitettiin asiakirjoja todisteeksi siitä, että tuki-intensiteetti kohosi jopa yli 70 prosenttiin.

7.3 *Määräaika 3 päivä lokakuuta 1990 — syrjintä*

Eräs menettelyssä huomautuksia esittänyt esitti, että lain valmistelusta ja sen hyväksymistä edeltävistä liittokanslerinviraston johdolla käydyistä keskusteluista käy ilmi, että liittotasavallan hallitus pyrki parlamentin tuella rajoittamaan tulevan etuoikeutetun maanhankinnan sellaisiin henkilöihin, joiden asuinpaikka oli DDR:ssä. Liittotasavallan kansalaisina jo aiemmin olleet henkilöt, jotka eivät kuuluneet Neuvostoliiton miehitysvallan eikä DDR:n toimeenpanemien pakkolunastusten uhreihin tai joilla ei ollut maaomaisuutta DDR:ssä, jäisivät näin ollen myös etuoikeutettujen ulkopuolelle. Heitä kohdeltaisiin samalla tavoin kuin muitakin yhteisön kansalaisia.

Komissio ei saisi "rajata pois" uusperustajia. Heillä ei ollut menneiden 40 vuoden aikana ollut muiden yhteisön kansalaisten tavoin mahdollisuutta kerätä itselleen pääomaa.

Sen sijaan muut huomautuksia esittäneet edustivat toista kantaa. Monissa tapauksissa valitetaan toimenpiteen suhteettomuudesta vahinkoihin nähden ja sen vaikutus koetaan syrjiväksi: niin vanhojen omistajien ryhmät, joilla joko oli takaisinsaantivaade tai ei ollut sitä (uudelleenperustajina tai ei itse viljelyä harjoittavina), kuin myös paikkakunnalla asuvat uudelleenperustajat olivat kärsineet vahinkoa. Näissä olosuhteissa on myönnettävä, että eri ryhmille aiheutuneiden vahinkojen suuruutta on vaikea arvioida rahallisesti, varsinkin niiden uudelleenperustajien osalta, joilla on takaisinsaantivaade, ja paikkakunnalla asuvien uudelleenperustajien osalta, joiden vahingoksi katsottiin substanssiheikennys tai puuttuvat kehittämismahdollisuudet. Mutta haluttaessa suhteuttaa vahingot toisiinsa ja asettaa ne suuruusjärjestykseen lienee kiistatonta, että takavarikoinnin uhrit ilman takaisinsaantivaadetta olivat kärsineet suhteessa suurimman vahingon ja paikkakunnalla asuvat uudelleenperustajat, joiden omaisuutta ei koskaan oltu takavarikoitu, olivat puolestaan joutuneet kärsimään vähiten.

Jos tämä oletetaan toteennäytetyksi, on tasoitukseksi tarkoitettuja etuja myönnettäessä tukisäännösten kannalta arveluttavaa noudattaa päinvastaista järjestystä. Paikkakunnalla asuvat uudelleenperustajat eli ne, joiden omaisuutta ei oltu takavarikoitu ja joiden kärsimä vahinko perustui vain puuttuviin kehittämismahdollisuuksiin, saivat tasaussuorituslain mukaisesti etuosto-oikeuden ja oikeuden hankkia 600 000 jyvämittalukua. Maataloutta harjoittamattomat vanhat omistajat, jotka eivät olisi voineet aloittaa maanviljelyä uudelleen osittain siksi, että paikkakunnalla asuvat ”olivat jo olleet paikalla”, saivat puolestaan vain ”toissijaisen osto-oikeuden” ja oikeuden hankkia 300 000 jyvämittalukua. Suurimman vahingon kärsineille ja näin ollen oikeastaan suurimpaan korvaukseen oikeutetuille myönnettiin — ainakin, jos he olivat myös maanvuokraajia — suhteellisesti vähäisin korvaus, ja suhteellisesti suurimman vahingon kärsineille myönnettiin suurin korvaus.

On epäoikeudenmukaista, että suhteellisen pienen vahingon kärsineet saivat suuremman korvauksen kuin suuremman vahingon kärsineet.

Maanhankintaohjelman yhteydessä on lainsäätäjää syytetty osittain valtion harjoittamasta mielivallasta. Kyseisen säännön mukaan etuoikeutettuun maanhankintaan ei ole oikeutettu sellainen entisen DDR:n kansalainen, joka oli paennut maasta vuoden 1989 sortotoimenpiteiden ja sekasorron vuoksi ja palasi kotiseudulleen vasta 3 päivän lokakuuta 1990 jälkeen, vaikka hän olisikin joutunut viettämään koko aikaisemman elämänsä DDR:ssä. Toisaalta taas etuoikeutettu on sellainen henkilö, joka on muuttanut aikaisemman Saksan liittotasavallan alueelta ”suhteellisen oikeaan aikaan” ennen 3 päivää lokakuuta 1990. Huomautuksen allekirjoittajan tapauksessa tämä oli johtanut siihen, ettei hän voi taloudellisesti järkevällä tavalla, edes markkinahintaan, laajentaa olemassa olevaa yritystään, koska kaikki siihen rajoittuvat maa-alueet on myyty EALG:n perusteella etuoikeutetuilla hinnoilla.

Muut huomautuksia esittäneet pitävät tarkasteltavana olevaa toimenpidettä syrjivänä ja väittävät, että sillä rikotaan EY:n perustamissopimuksen 52 ja 6 artiklaa sekä 40 artiklan 3 kohtaa. He ilmoittivat nimenomaisesti kannattavansa komission menettelyn aloittamisen yhteydessä esittämiä epäilyksiä. Osittain esitettiin lisäksi, että Saksa yritti turhaan perustella asiallisesti muiden länsisaksalaisten ja yhteisön kansalaisten lopullista syrjintää ”DDR:stä johtuvilla seikoilla”. Myös tässä yhteydessä jätettäisiin huomiotta, että EALG tuli voimaan vasta viiden vuoden kuluttua Saksan jälleenyhdistämisestä, jolloin muiden länsisaksalaisten ja yhteisön kansalaisten syrjintään maataloustuotanto-osuuskuntiin ja uusperustajiin verrattuna ei ollut oikeudellisia eikä tosiasiallisia perusteita.

Myös tässä yhteydessä Saksa perusteli asiaa — tosin ilman minkäänlaisia todisteita asiasta — yksinomaan viittaamalla ”yhteiskuntasopimukseen perustuvan tasoituksen lähtötilanteeseen” ja näennäisesti ”pakottaviin syihin yhteiskunnallisen jatkuvuuden laajentamiseksi” maa- ja metsätalouden kehitystä ajatellen. Kyseiset huomautuksia esittäneet totesivat puolestaan, että maataloustuotanto-osuuskuntien suosiminen oli mielivaltaista, yhteiskunnallisesti puolueellista ja mitä suurin vääryys, joten Saksan viittausta yhteiskuntasopimukseen perustuvaan tasaukseen ei tulisi virheellisesti pitää sen esittämisenä, että etuoikeutettu maanhankinta todellisuudessa johtaisi tällaiseen tulokseen.

Tämän osoitti erityisesti Saksan huomautus, jonka mukaan maataloustuotanto-osuuskuntiin perustuvan DDR:n maatalousjärjestelmän rakennemuutosta toteutettaessa ”yhteiskunnallisia seurauksia ei olisi saanut jättää huomiotta”. Tässä yhteydessä tarkoitettua ”vallitsevien yhteiskuntarakenteiden hallitsematonta hajottamista” lienee itse asiassa käytännössä toteutunut satojen tuhansien työpaikkojen menetys maaseudulla, mitä ei olisi ehkä voitu millään keinolla välttää. Erityisesti tätä ei olisi voitu välttää myöskään suosimalla maataloustuotanto-osuuskuntien seuraajia ja uusperustajia vuokrasopimuksia jatkettaessa ja omaisuutta hankittaessa.

Valituksen kohteena oleva suosiminen ei näin ollen liittynyt mitenkään Saksan vakuutusten mukaiseen ”vallitsevien yhteiskuntarakenteiden” säilyttämiseen. Maataloustyövoiman joukkovaellus maataloustuotanto-osuuskunnista on ennemminkin paljastanut tämän viittauksen pelkäksi verukkeeksi. Ne uusissa osavaltioissa yhä elävät, joita asia koskee, ja joita ei kuitenkaan suosittu vastaavalla tavalla, kokivat varmasti suorastaan tekopyhiksi liittotasavallan hallituksen perustelut, joiden mukaan se oli halunnut luoda maanhankintamahdollisuudet, ”jotka antavat entisille DDR:n kansalaisille mahdollisuuden omaksua uudet yhteiskuntarakenteet hyödyntämällä erityistä yhteenkuuluvuuttaan oman alueensa kanssa”. Tässäkään yhteydessä liittotasavallan hallitus ei ollut näet ajatellut uusien osavaltioiden ”ihmisiä” — ja samalla kyseisiä asianosaisia — vaan yksinomaan noin 3 000 maataloustuotanto-osuuskuntien seuraajaa. Lainsäätäjä ei ollut tosiasiassa ”näistä syistä” luonut yhteiskuntasopimukseen perustuvaa järjestelyä.

Lisäksi komissiolle on erityisesti huomautettu siitä, että vuonna 1996 ylivoimaisesti suurin osa pitkäaikaisista vuokrasopimuksista oli joka tapauksessa itäsaksalaisten kanssa tehtyjä. Koska useimmat länsisaksalaiset ja muut yhteisön kansalaiset eivät näin ollen täyttäneet tätä ehtoa, ei tämä ryhmä olisi voinut myöskään ilman määräajan 3 päivä lokakuuta 1990 vahvistamista osallistua maanhankintaohjelmaan. Näin ollen määräaika 3 päivä lokakuuta 1990 olisi tarpeeton.

IV

Saksa on ilmoittanut kantansa edellä esitettyihin asianosaisten huomautuksiin 22 päivänä lokakuuta 1998 päivätyllä kirjeellä seuraavasti:

1. **Uudelleenperustajat, joilla on takaisinsaantivaade**

Valituksen esittäjien kirjallisten huomautusten ja muiden asianosaisten kantojen vastaisesti uudelleenperustajat, joilla on takaisinsaantivaade, ja paikkakunnalla asuvat uudelleenperustajat, jotka voivat jälleen käyttää vapaasti LPG:hen liitettyjä maitaan, ovat tasaussuorituslain 3 pykälän 2 kohdan 1 virkkeen mukaisesti oikeutettuja maan hankintaan.

Viittaus tasaussuorituslain 3 pykälän 2 kohdan ja 3 pykälän 1 kohtaan, joiden pitäisi osoittaa, että uudelleenperustajien, joilla on takaisinsaantivaade, saisivat hankkia etuoikeutetusti maa- tai metsätalousmaata yksinomaan silloin, jos ne eivät ole jonkin varallisuuslain 4 ja 5 pykälässä säädetyn kumousperusteen vuoksi voineet toteuttaa varallisuuslain mukaista takaisinpalautusoikeuttaan, on virheellinen. Jo tasaussuorituslain 3 pykälän 2 kohdan 3 virkkeen muotoilu « 1 virkkeessä tarkoitettuja uudelleenperustajia ovat myös. . . » osoittaa, että tässä säädöksessä ei lopullisesti määritellä, ketkä ovat uudelleenperustajia. Siinä vain lausutaan, että myös siinä mainitut henkilöryhmät, joiden osalta takavarikoidun omaisuuden palauttaminen ei eri syistä ole mahdollista, kuuluvat oikeutettuihin uudelleenperustajiin.

Lainsäätäjän tahdon mukaisesti tasaussuorituslain 3 pykälän 2 kohdan 2 virkkeen 1 lauseessa mainittuja uudelleenperustajia ovat juuri myös sellaiset henkilöt, jotka ovat saaneet aikaisemman omaisuutensa palautuksena takaisin ja aikaisemmat maataloustuotanto-osuuskuntien jäsenet, jotka itse jälleen viljelevät maata. Muussa tapauksessa suuri osa paikkakunnalla asuvista uudelleenperustajista, jotka ovat vuokranneet huomattavan osan BVVG:n maista, jäisi maanhankintajärjestelmän ulkopuolelle.

Tasaussuorituslain 3 pykälän 2 kohdassa yhdessä 1 kohdan kanssa tarkoitetun osto-oikeuden saamiseen uudelleenperustajana riittäisi, että maatalousyritys on aloittanut toimintansa uudelleen ja tämän uudelleenperustamisen yhteydessä viljelytoiminta on laajennettu tasaussuorituslain 3 pykälän 1 kohdassa mainituille maa-alueille.

Oikeus hankkia maata tasaussuorituslain 3 pykälän mukaisesti ei myöskään estyisi — vaikka näin on esitetty — muiden Saksan lakien (tasoituslaki, maatalouden sopeuttamisesta annettu laki) nojalla.

Vain tasoitusta koskevan takaisinsaantivaatimuksen/tasauslaskelman vuoksi oletettaisiin tasoituslain 349 pykälän 3 kohdan nojalla, että oikeutetut ovat saaneet täyden korvauksen, vaikka heille ei tosiasiassa ole palautettu toimivaa yritystä. Tällä oletuksella on yksinomaan oikeustekninen merkitys takaisinsaantivaatimuksen perustelemista varten. Tasoituksen takaisinsaantivaatimuksen määrä rajoittuu kuitenkin aina palautettujen kohteiden todelliseen arvoon.

Tasoitus koskee äärimmäistapauksia eikä merkitse sen enempää kuin yhdistämissopimukseen sisältyvä avoimien omistuskysymysten järjestelykään täyttä korvausta aiheutuneista vahingoista siviilioikeudellisessa mielessä eikä perustuslain 14 artiklan 3 kohdassa tarkoitettua takavarikoinnin korvaamista.

Tasoitus ei näin ollen sulje pois muilla oikeusperusteilla tapahtuvia järjestelyjä, tässä tapauksessa omistussuhteiden järjestelyä.

Koska lisäksi entisillä maataloustuotanto-osuuskuntien jäsenillä on maatalouden sopeuttamisesta annetun lain 44 pykälän 1 kohdan nojalla oikeus vaatia korvausta osuuskunnalle luovuttamansa irtaimiston täydestä arvosta, valituksen tekijät johtivat tästä väitteen, että ”oikeudellisesti katsoen” olisi oletettava, että maataloustuotanto-osuuskuntiin liitetystä irtaimistosta on maksettu täydellinen korvaus. Näin he pitävät suoritusvaatimusta ja vaatimuksen täyttämistä samana asiana. On kuitenkin yleisesti tunnettua, että maataloustuotanto-osuuskuntiin liitetystä irtaimistosta ei ole lukuisissa tapauksissa maksettu täyttä korvausta.

2. **Korvaus omaisuuden menetyksistä**

Huomautuksissa esitettiin useita kertoja käsitys, että uusien osavaltioiden maatalousyritykset olivat saaneet vuodesta 1990 alkaen ”määrältään niin huomattavia

vuotuisia sopeutustukia, että varallisuuden menetykset ovat jo korvautuneet moninkertaisesti".

Tämän oletuksen lähtökohdat ovat vääriä: Pitää kylläkin paikkansa, että uusien osavaltioiden maatalousyrityksille on osoitettu vuodesta 1990 alkaen huomattavia varoja. Nämä varat eivät kuitenkaan olleet korvausta omaisuuden menetyksistä, joita yritykset tai niiden omistajat olivat kärsineet ennen Saksan yhtenäisyyden palauttamista. Sen sijaan uusien osavaltioiden maatalouden tuottajahinnat, jotka olivat DDR:n aikaan valtion asettamia, laskivat huomattavasti, kun talous- ja rahaliitto sekä sosiaalinen liitto tulivat voimaan, yhteinen markkinajärjestely otettiin käyttöön ja aikaisemman liittotasavallan maatalouden hintatasoon mukauduttiin. Tosin samalla myös tuotantovälineiden hinnat alenivat, mutta tämä lasku ei läheskään tasannut tuottojen alenemista, eikä suurin osa yrityksistä kyennyt täyttämään maksuvelvoitteitaan. Siksi näiden haittojen tasaamiseksi myönnettiin sopeutustukia. Kyseisistä tuista ilmoitettiin komissiolle ja tämä hyväksyi ne kaikissa tapauksissa.

3. **Syrjintä**

Yhteisöoikeudellisesti merkittävän syrjinnän osalta Saksa esittää, että vaikka aikaisempi omistaja olisi — oletetussa — yksittäistapauksessa maatalousmaan vuokrauksen ja sen myöhemmän hankinnan tai metsäalueiden myynnin yhteydessä tosiasiallisesti joutunut heikompaan asemaan kuin toinen maanhankintaan oikeutettu hakija, kansalaisuudella ei ole ollut tähän mitään vaikutusta. Kilpailu oli vain entisten DDR:n kansalaisten välinen. Maan hankinnassa noudatettava määräaikajärjestely (3 päivä lokakuuta 1990) oli asiallisesti perusteltu. Länsi-Saksan kansalaisilla oli ollut — DDR:n kansalaisiin verrattuna — erinomaiset mahdollisuudet suuntautua ammatillisessa kehityksessään omien mieltymystensä ja taipumustensa mukaisesti; tästä oli seurannut myös mahdollisuus hankkia omaisuutta. Jos nyt länsisaksalaiset (tai muiden jäsenvaltioiden kansalaiset), joihin Saksan jako ei henkilökohtaisesti vaikuttanut, saisivat osallistua maan hankintaan, heille annettaisiin tilaisuus sijoittaa lännessä hankittu omaisuus edullisesti uusiin osavaltioihin (esimerkiksi metsätalouden harjoittamiseksi sivuelinkeinona). Samalla DDR:n kansalaisilta, joilla ei ole ollut lähimainkaan mahdollisuuksia hankkia yksityisomaisuutta, otettaisiin pois mahdollisuus rakentaa uutta yrityspääomaa (ei yksityisomaisuutta). Pääomasijoitusmallin pois sulkeminen oli yhteiskuntasopimukseen perustuvan tasoituksen luomisessa poliittisena johtoajatuksena.

Se, että maanhankintaan olivat oikeutettuja vain suoraan Saksan jaosta kärsineet henkilöt, osoittaa lisäksi selvästi, että tavoite uusien omistusrakenteiden luomisesta ja samalla taloudellisten ja yhteiskunnallisten voimien vapauttamisesta ei ollut ristiriidassa ajatuksen kanssa, että DDR:ssä kärsityt epäkohdat on tasoitettava.

Maanhankintaohjelma ei sisältänyt länsisaksalaisten ja yhteisön kansalaisten mielivaltaista syrjintää. Korvaus- ja tasaussuorituslain laatija oli yhteiskuntasopimukseen perustuvaa tasausta laatiessaan ja sen mukaisia hankintaedellytyksiä määritellessään joutunut ottamaan huomioon liittymisalueella 3 päivänä lokakuuta 1990 vallinneet olosuhteet. Sisäisen yhtenäisyyden luomiseksi ja oikeusrauhan säilyttämiseksi oli välttämätöntä antaa myös kyseisenä ajankohtana paikkakunnalla asuville maanviljelijöille oikeus etuoikeutettuun maanhankintaan. Näin varmistettiin samalla, että maan hankintaan saivat osallistua vain henkilöt, jotka olivat kärsineet henkilökohtaisesti ja suoraan Saksan jaosta.

V

Komissio on todennut menettelyn aloittamista koskevassa ilmoituksessaan, että maanhankintaohjelmaa ei ole ilmoitettu EY:n perustamissopimuksen 93 artiklan 3 kohdan mukaisesti tukiohjelmana. Kyseisessä kohdassa määrätään, että valtion tuista on annettava komissiolle tieto jo suunnitelmavaiheessa. Edellä mainitun määräyksen rikkomisesta seuraa, että jos toimenpide katsotaan tueksi, se on luokiteltava laittomaksi.

Saksa on kuitenkin esittänyt, ettei 93 artiklan 3 kohta eivätkä perustamissopimuksen muutkaan tukimääräyksiä sisältävät kohdat ole sovellettavissa. Komissio toteaa tästä: DDR:n liittyessä Saksan liittotasavaltaan 3 päivänä lokakuuta 1990 EY:n perustamissopimus tuli voimaan myös entisen DDR:n alueella. Siten myös kilpailusäännökset olivat kyseisestä hetkestä alkaen samalla tavoin voimassa sekä Saksan länsi- että itäosassa.

EALG:n maanhankintaohjelman sisältävä osa tuli voimaan 1 päivänä joulukuuta 1994 ([1]), siis 3 päivän lokakuuta 1990 jälkeen, jolloin EY:n perustamissopimus oli voimassa koko Saksassa. Siksi EALG kuuluu niin perustamissopimuksen 93 artiklan 3 kohdan kuin muidenkin yhteisön tukimääräysten soveltamisalaan.

Komissio huomauttaa vielä toissijaisesti seuraavaa: Saksa on esittänyt, että se oli jo ennen 3 päivää lokakuuta sekä poliittisesti että myös oikeudellisesti velvollinen toteuttamaan käsiteltävänä olevan toimenpiteen. Monet menettelyssä asianosaiset ovat vastustaneet tätä kantaa väittämällä,

([1]) BGBI. I, s. 2624.

ettei maanhankintaohjelma alun perin lainkaan kuulunut EALG-lakialoitteeseen ja ettei myöskään lakiin liittyvissä asiakirjoissa mainittu mitään sellaisesta oikeudellisesta velvoitteesta.

Tämä kysymys voidaan jättää käsittelemättä, sillä se ei vaikuta käsiteltävänä olevaan päätökseen: Vaikka liittotasavallan hallitus olisikin mainitsemanaan ajankohtana ennen 3 päivää lokakuuta 1990 jo todella ollut oikeudellisesti eikä vain poliittisesti sitoutunut ottamaan näissä uusissa osavaltioissa käyttöön tarkasti määriteltyjä tukitoimia myöhemmin (eli EY:n perustamissopimuksen tultua voimaan uusien osavaltioiden alueella), sen olisi pitänyt jo ennen sitoutumistaan antaa komissiolle 93 artiklan 3 kohdan mukaisesti toimenpiteestä tieto, koska Saksa oli jo vuodesta 1958 velvollinen noudattamaan perustamissopimusta. Tätä tietoa ei ole kuitenkaan — kiistattomasti — koskaan annettu.

Näin ollen maanhankintaohjelma, mikäli se katsotaan tueksi, on laiton.

VI

Tuen laittomuus ei vaikuta kysymykseen kyseisen tuen soveltuvuudesta yhteismarkkinoille EY:n perustamissopimuksen 92 artiklan mukaisesti, jota sovelletaan 42 artiklan perusteella maatalouteen samoin kuin 93 ja 94 artiklaa. Tätä kysymystä käsitellään myöhemmin. Ensin on selvitettävä, missä määrin maanhankintaohjelmaan sisältyy toimenpiteitä, jotka eivät kuulu EY:n perustamissopimuksen 92 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan ja joiden soveltuvuudesta tai soveltumattomuudesta yhteismarkkinoille ei sen vuoksi päätetä.

Näin voi olla esimerkiksi silloin, jos valtio vain palauttaa taloudelliselle toimijalle sen, mitä se on tältä aikaisemmin ottanut (laittomasti) pois. Tyypillinen tällainen tapaus voi olla esimerkiksi (tavarassa tai rahassa) annettu korvaus vahingosta, jonka taloudellinen toimija on kärsinyt takavarikon tai muun sellaisen vuoksi. Komissio on ilmoittanut selvästi menettelyn aloittamista koskevassa ilmoituksessa, että mikäli korvaus ei ylitä taloudelliselle toimijalle edellä mainittujen toimenpiteiden vuoksi aiheutuneen vahingon määrää, ei kysymyksessä voi olla EY:n perustamissopimuksen 92 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu suosiminen. Tässä tapauksessa siis kyseessä ei ole tuki.

Samassa yhteydessä komissio toteaa aluksi, ettei Saksa eivätkä muutkaan menettelyssä asianosaiset ole asettaneet tätä periaatetta kyseenalaiseksi.

Komissio oli kuitenkin samassa yhteydessä nimenomaan todennut, että maa-alueiden etuoikeutetun hankinnan toteuttamistavan vuoksi oli olemassa epäilys suosimisesta.

Komissio toteaa vielä tästä kysymyksestä, ettei yksikään asianosainen, toisin sanoen Saksa tai muut asianosaiset, vastustanut tätä epäilynäkökohtaa.

Näin ollen komissiolla ei mielestään ole syytä muuttaa tässä suhteessa kantaansa. Se katsoo siksi periaatteessa edelleen, että suosimista on tapahtunut, vaikka se osoittautuisikin vain sellaisten vahinkojen korvaamistoimenpiteeksi, jotka ovat aiheutuneet takavarikoinneista tai vastaavista toimenpiteistä.

Komissio käyttää perusteena kansallista lainsäädäntöä, tässä tapauksessa siis Saksan lainsäädäntöä. Siksi komissiolle on kiistatta osoitettava, että maanhankintaohjelman yhteydessä esille tulevien yksittäisten ryhmien korvauksensaantikelpoisuus ja -mahdollisuus tunnustetaan EALG:n ulkopuolisessa kansallisessa lainsäädännössä. Tällaisia ryhmiä on lähinnä viisi.

1. **Uudelleenperustajat ilman takaisinsaantivaadetta**

Uudelleenperustajat ilman takaisinsaantivaadetta ovat maatalousyritysten aikaisempia omistajia, joiden yritykset on pakkolunastettu vuosien 1945—1949 aikana [1]. Melkein kaikissa tapauksissa kyseessä olivat kooltaan vähintään 100 hehtaarin tilat.

Tälle henkilöryhmälle ei kyseisiä tiloja ollut aikaisemmin palautettu. Heille aiheutunut vahinko on vähintään takavarikoitujen tilojen omaisuusarvon suuruinen.

Komissio oli huomauttanut menettelyn aloittamista koskevassa ilmoituksessa, että edun ansiosta he olivat ”vain oikeutettuja hankkimaan osan alueista edullisesti takaisin”.

Yksikään asianosaisista eli Saksa tai muut, joita asia koskee, ei ole asettanut tätä kyseenalaiseksi. Tehtyä päätelmää, että ”myönnetty etu jää siten pakkolunastetun omaisuuden arvon alapuolelle” [2] ei yksikään edellä mainituista asianosaisista ole myöskään epäillyt.

Koska vastakkaisia huomautuksia tai muita näkökohtia ei ole esitetty, komissiolla ei ole syytä muuttaa aikaisempaa kantaansa. Se on selvittänyt, että korvaukset vastaavat vain kaikille jäsenvaltioille yhteisiä omistusoikeuden suojaa koskevia oikeusperiaatteita.

[1] Niin sanotut vanhat omistajat mukaan lukien.
[2] EYVL C 215, 10.7.1998, s. 12, III osan 1 kohta.

Näistä syistä komissio toteaa, että niiden uudelleenperustajien osalta, joilla ei ole takaisinsaantivaadetta, kysymys ei ole EY:n perustamissopimuksen 92 artiklan 1 kohdan mukaisesta tuesta.

2. **Uudelleenperustajat, joilla on takaisinsaantivaade**

Uudelleenperustajilta, joilla on takaisinsaantivaade, on pakkolunastettu tila vuoden 1949 jälkeen, ja heillä on varallisuuslain nojalla omaisuuden takaisinpalautusvaade.

Tähän ryhmään kuuluvat uudelleenperustajat, joilla on takaisinsaantivaade, jaotellaan laissa niihin, joiden takaisinsaantivaade on toteutettavissa, ja niihin, joiden takaisinsaantivaade ei ole toteutettavissa.

Sellaiset uudelleenperustajat, joilla on takaisinsaantivaade ja joiden vaade ei ole toteutettavissa, ovat ilmeisesti toteuttamiskelvottoman takaisinsaantivaateen esittäneinä takavarikoinnista kärsineinä, käytännössä samassa tilanteessa kuin takavarikoinnista kärsineet ilman takaisinsaantivaadetta. Uudelleenperustaja, jonka takaisinsaantivaade ei ole toteutettavissa, on tässä tutkimuksessa joka tapauksessa asetettava samaan asemaan kuin uudelleenperustaja ilman takaisinsaantivaadetta.

Näin ollen edellä 1 kohdassa tehdyn päätelmän on katsottava koskevan tätä erityistä alaryhmää uudelleenperustajia, joilla on takaisinsaantivaade.

Tarkasteltaessa maanhankintaoikeutta muiden sellaisten uudelleenperustajien osalta, joilla on takaisinsaantivaade, eli joiden takaisinsaantivaade on siis toteutettavissa, Saksan viranomaiset ja menettelyssä huomautuksia esittäneistä suurin osa ovat eri mieltä: Toiset väittävät, että maanhankintaoikeus on olemassa, toiset taas vastustavat sitä. Tämä riita koskee kansallisen lain soveltamista, jonka tulkinnasta kumpikaan osapuoli ei ole esittänyt korkeimman oikeusasteen päätöstä. Komission tehtävänä ei ole ottaa kantaa kansallisen lain soveltamiseen tässä asiassa.

Koska Saksa kuitenkin edellyttää maanhankintaoikeutta, ei käytännössä voida sulkea pois mahdollisuutta, että kyseiset henkilöt tosiasiassa voivat hyötyä etuoikeutetusta maanhankinnasta.

Tässä tapauksessa ei ole lainkaan mahdotonta, että kyseessä on 92 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu suosiminen. Tämän uudelleenperustajiin, joilla on takaisinsaantivaade, kuuluvan erityisen alaryhmän osalta kaikki riippuu yksittäisistä tapauksista, koska käytettävissä ei ole mitään todisteita, joiden perusteella komissio voisi varmasti päätellä, että etuoikeutetusta maanhankinnasta yhdessä (toteutuneen) takaisinsaantivaateen kanssa saatu etu on kaikissa tapauksissa laskennallisesti (aina) sama kuin pakkolunastuksesta (tai irtaimistovahingosta) aiheutunut menetys tai jää sen alapuolelle.

Asianosaisten esiin ottamat ”määrältään huomattavat” sopeutustuet, joita uusien osavaltioiden maatalousyritykset ovat saaneet vuodesta 1990 alkaen, eivät muuta tätä tulosta millään tavalla. Ne eivät ole korvausta omaisuuden menetyksistä, joita edunsaajat ovat kärsineet ennen yhdistämistä. Siksi niitä ei voida ottaa huomioon. Mikäli tällä perusteella havaitaan kyseessä olevan EY:n perustamissopimuksen 92 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu tuki, ei se vielä merkitse mitään tuen mahdollisen yhteismarkkinoille soveltuvuuden osalta. TätäHa kysymystä tarkastellaan myöhemmissä luvuissa.

3. **Uusperustajat**

Paikkakunnalla asuvat uusperustajat ovat henkilöitä, jotka ovat työskennelleet muutokseen asti LPG:n tai VEG:n palveluksessa eivätkä ole aikaisemmin omistaneet maatalousyritystä, mutta ovat nyt perustaneet uuden maatalousyrityksen.

Nämä uusperustajat eivät ole koskaan joutuneet takavarikon uhreiksi. Heillä ei vain ollut DDR:n aikaan mahdollisuutta hankkia metsä- eikä maatalouspääomaa. Tässä yhteydessä Saksan viranomaiset ovat tässä yhteydessä puhuneet ”menetetyistä mahdollisuuksista” ([1]).

Siksi tällä henkilöryhmällä ei Saksan lainsäädännön mukaan ole myöskään oikeutta esittää rahallista korvausvaadetta ([2]).

Tämä tosiasia on kiistaton.

Komissio on todennut tästä menettelyn aloittamista koskevassa ilmoituksessa seuraavaa:

”Komissio toteaa tässä yhteydessä ensin, että niin kauan kuin DDR:ssä oli kommunistinen suunnitelmatalousjärjestelmä, lähes kaikki DDR:n kansalaiset saattoivat kyllä menettää mahdollisuuksia, riippumatta siitä, millä alalla he toimivat.

(. . .)

Kun otetaan huomioon vahinkokäsite edellä mainitun oikeuskäytännön mukaisena, komissio ei voi siten sulkea pois sitä, että kyseessä on EY:n perustamissopimuksen 92 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuja tukia.”

Komissiolla ei ole kaikkien asianosaisten toimittamat huomautukset ja kannanotot tutkittuaan syytä luopua tähänastisesta kannastaan. Yksikään asianosainen ei kyennyt osoittamaan, että Saksan lainsäädännössä edellytetään korvauksen maksamista kyseisestä ”vahingosta”. Yksityisen omistuksen ja tasapainoisen omaisuusrakenteen palauttaminen voidaan kyllä

([1]) EYVL C 215, 10.7.1998, s. 13, III osan 5 kohta.
([2]) EYVL C 215, 10.7.1998, s. 10, II osan 2 kohta.

katsoa laajasti vahingon poistamiseksi. Saksan oikeusjärjestys ei kuitenkaan edellytä, että tämän toteuttaminen julkisin varoin on pakollista. On syytä olettaa, että tämä olisi myös käytännössä mahdotonta. Muuten olisi kaikkien taloudellisten toimijoiden myös kaikilla muilla talouden aloilla saatava "korvaus" siitä, että vapaa taloudellinen toiminta on ollut 40 vuotta heiltä kielletty.

Siksi ei ole myöskään mahdollista kannattaa käsitystä, jonka mukaan komission mielipiteet haittojen tasoituksesta olisivat liian kapeita eikä niissä otettaisi huomioon maan valtiojohtoisen talouden mukaisesti rakentuneen osan muuttamisesta ja integroimisesta markkinatalouden kehykseen johtuvia erityispiirteitä.

Näin ollen komissio vahvistaa päätelmänsä, että uusperustajille suunnattu maa- tai metsätalousmaiden tuettu myynti, joka koskee tiettyä talouden lohkoa, on erityistoimenpiteenä EY:n perustamissopimuksen 92 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua suosimista. Kysymystä tämän toimenpiteen soveltuvuudesta yhteismarkkinoille tutkitaan myöhemmissä luvuissa.

Edellä mainitut seikat koskevat luonnollisesti varsinkin uusperustajien kahta erityistä luokkaa, toisin sanoen niitä, jotka ovat juuri lännestä tulleina vähän ennen 3 päivää lokakuuta 1990 asettautuneet Itä-Saksaan (ja jotka eivät koskaan ole olleet estyneitä hankkimasta metsä- ja maatalouspääomaa), ja niitä, jotka eivät olleet määräaikana vielä ammatinharjoittamis- ja työkelpoisessa iässä (esimerkiksi oppivelvollisina).

4. **Paikkakunnalla asuvat uudelleenperustajat**

Paikkakunnalla asuvat uudelleenperustajat ovat maatalousmaan omistajia, jotka ovat lohkaisseet maa-alueensa maataloustuotanto-osuuskunnasta ja perustaneet yrityksensä uudelleen. Saksan viranomaiset ovat ilmoittaneet, että tämäHan henkilöryhmän vahinko koostuu siitä, että myös he ovat joutuneet useimmissa tapauksissa kärsimään alkuperäisten yritystensä substanssiarvon huomattavasta alenemisesta, jota ei tasoiteta rahalla. Maataloustuotanto-osuuskuntiin liitetystä irtaimistosta ei ole lisäksi usein saatu täyttä korvausta.

Huomautuksia esittäneet ovat Saksan perustuslain tulkintoihin viittaamalla sitä vastoin katsoneet, että Saksan oikeusjärjestys tuntee jo korvausvaateen irtaimelle omaisuudelle tapahtuneista vahingoista. Saksa ei ole kiistänyt tätä. Se huomauttaa kuitenkin, että vaade suoritteen saamiseksi ei ole yhtä kuin suoritteen toteuttaminen. Komissio on tästä käsityksestä samaa mieltä.

Saksan viranomaiset eivät ole kuitenkaan esittäneet mitään tosiasioita, jotka viittaisivat siihen, että mainitut vaateet jäisivät säännönmukaisesti toteutumatta. Saksan kaltaisessa oikeusvaltiossa voidaan komission mielestä pikemminkin olettaa, että hallintoviranomaiset noudattavat tavallisesti lakeja tiukasti.

Komission on siksi päinvastaisten perusteiden puuttuessa oletettava, että tavallisesti irtaimistovahingot korvataan. Se myöntää kuitenkin, että tilanne voi yksittäistapauksissa olla toinen, kun korvausta ei ole suoritettu tai se ei ole ollut riittävä. Näin ollen komissio olettaa, sikäli kun kyseessä ovat irtaimistovahinkotapaukset yleensä, että maatalouden sopeuttamisesta annetun lain nojalla maksetaan korvaus, niin että kyseinen toimenpide ei jää irtaimen omaisuuden katoamisesta tai tuhoutumisesta johtuvan vahingon arvon alapuolelle, vaan pikemminkin ylittää vahinkorajan. Tämän oletuksen perusteella — edelleen yleistapauksista puheen ollen — olisi kysymyksessä EY:n perustamissopimuksen 92 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu suosiminen. Tarkasteltava on kuitenkin yksittäistapausta. Näin on sitä suuremmalla syyllä, kun tapaukseen voi liittyä myös substanssin heikentymistä. Tällaisessa tapauksessa on suoritettava tarkkoja yksittäistapausta koskevia laskelmia. Kun haitat (irtaimistovahingot/substanssivahingot) voivat esiintyä joko yhdessä tai erikseen ja myös edut (maatalouden sopeuttamisesta annetun lain / tasaussuorituslain mukaisina) ovat mahdollisia yhdessä, on yksittäistapausta koskevalla laskelmalla on osoitettava, jäävätkö edut yhteensä kokonaisvahingon arvon alapuolelle vai ei. Laskelman tuloksesta riippuu, onko kysymyksessä pelkkä korvaus vai EY:n perustamissopimuksen 92 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu suosiminen. Kysymystä mahdollisen suosimisen soveltuvuudesta yhteismarkkinoille on arvioitava erikseen.

5. **Oikeushenkilöt**

Myös oikeushenkilöt voivat osallistua etuoikeutettuun maanhankintaan. Lainsäätäjä on asettanut tälle tiettyjä ehtoja: 75 prosenttia pääomasta on oltava 3 päivänä lokakuuta 1990 paikkakunnalla asuneiden hallussa.

Huomautuksia esittäneet ovat todenneet, että — toisin kuin useimmat entisen DDR:n kansalaiset — oikeushenkilöt eivät ole kärsineet henkilökohtaista vahinkoa. Saksa ei ole tätä kiistänyt.

Jos ja sikäli kun etua saaneet oikeushenkilöt eivät ole olleet takavarikoinnin tai sen kaltaisten toimenpiteiden uhreja, edellä esitetyn epäilynäkökohdan perusteella on totta, että EY:n perustamissopimuksen 92 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua suosimista ei ennalta voida sulkea pois. Tämän komissio on kyseisen edunsaajaryhmän osalta nimenomaan selvästi todennut menettelyn aloittamista koskevassa ilmoituksessa ([1]).

Komissio on kuitenkin — kaikista mahdollisia väärinkäytöksiä koskevista peloista huolimatta — sitä mieltä, että tietyillä selvästi määritellyillä edellytyksillä kyseessä ei mahdollisesti ole tuki, vaikka oikeushenkilö, joka ei ole kärsinyt vahinkoa, saa hankkia maata etuoikeutetusti. Näin voi olla mahdollisesti silloin, kun uudelleenperustaja ilman takaisinsaantivaadetta tai paikkakunnalla asuva, joka on tämän kanssa samassa asemassa (eli uudelleenperustaja, jonka takaisinsaantivaade ei ole toteutettavissa), päättää, ettei hän hanki itselleen etuoikeutetusti kuuluvia maa-alueita itse, vaan hänen puolestaan oikeushenkilö, jonka osakkaana hän on.

Yhteisöoikeudellisesti sillä ei voi olla merkitystä, antaako uudelleenperustaja ilman takaisinsaantivaadetta vai hänen kanssaan samassa asemassa oleva paikkakunnan asukas hänen puolestaan merkitä oikeushenkilön maarekisteriin (välityshankinta).

Komissio on erityisen tarkasti ottanut huomioon lukuisat huomautukset, joiden mukaan kyseinen järjestely houkuttelisi väärinkäytöksiin tai tukimääräysten kiertämiseen. Tässä yhteydessä on aluksi toistettava, että kyseessä on vain rajaus korvauksen ja 92 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun suosimisen välillä. Kyseessä ei siis ole sen yhteismarkkinoille soveltuvuuden toteaminen.

Väärinkäytöksiä koskevien pelkojen osalta komissio toteaa, että siinä tapauksessa, että oikeushenkilön osakkaan kaksoishankinta on varmasti poissuljettu mahdollisuus, ei kyseessä ole suosiminen. Kaksoishankinta tarkoittaa tässä sitä, että henkilö voi hankkia maata sekä osakkaana että oikeushenkilönä. Jos tämä olisi mahdollista, komissio ei voisi missään tapauksessa sulkea pois suosimismahdollisuutta, jos kysymys on oikeushenkilöstä. Jos taas kaksoishankinta on poissuljettu, ei oikeushenkilöllä ole oikeutta saada suurempaa enimmäismäärää (keskimäärin enintään 140 hehtaaria) kuin sen osakas saisi (jos hän voisi osallistua hankintaan).

([1]) EYVL C 215, 10.7.1998, s. 12.

Nämä ehdot huomioon ottaen komissio katsoo, että määräajan asettaminen, jona paikkakunnalla asuvien osakkuus tai jäsenyys oikeushenkilössä on pitänyt viimeistään olla voimassa ja miten huomautuksia esittäneet ovat vaatineet, ei ole pakollinen. Komission on kuitenkin saatava Saksalta vuotuinen kertomus edellä mainittujen ehtojen noudattamisesta.

Edellä mainitut ehdot huomioon ottaen komissio katsoo perusteettomaksi huomautukset, joiden mukaan vain silloin olisi syytä olla huolissaan suhteellisuusperiaatteen rikkomisesta, jos osuus oikeushenkilöstä on aivan mitättömän pieni ja silti koko oikeushenkilön katsottaisiin kärsineen vahinkoa ja olevan sen perusteella oikeutettu saamaan etua.

Kuten edellä on esitetty, ei komissio katso ilman muuta, että oikeushenkilö on kärsinyt vahinkoa (takavarikoinnin tai vastaavan toimenpiteen vuoksi). Lisäksi oikeushenkilö ei voi hankkia enempää maata kuin sen osakkaina olevat uudelleenperustajat ilman takaisinsaantivaadetta (tai heidän kanssaan samassa asemassa olevat). Komissio viittaa lähemmin laissa määrättyyn 75 prosentin kiintiöön.

Lopuksi huomautetaan, että edellä mainitun mallin mukaisesti EY:n perustamissopimuksen 92 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun oikeushenkilön suosimisen olemassaolo voidaan riittävän varmasti sulkea pois sikäli ja vain sellaisissa tapauksissa, joissa oikeushenkilön osakkaana on vähintään yksi uudelleenperustaja ilman takaisinsaantivaadetta (tai uudelleenperustaja, jonka takaisinsaantivaade ei ole toteutettavissa), jonka hallussa on laissa määrätty osuus pääomasta.

Toisten, 2, 3 ja 4 kohdassa kuvattujen yritysluokkien osalta ei komissio voi niissä esitettyjen perusteiden mukaisesti sulkea pois oikeushenkilön suosimismahdollisuutta tai sellainen mahdollisuus on jopa epäiltävissä. Kyseisissä tapauksissa varataan oikeus tutkia toimenpiteen soveltuvuus yhteismarkkinoille.

Loppupäätelmänä tässä luvussa käsitellyistä kysymyksistä komissio voi varmasti sulkea pois EY:n perustamissopimuksen 92 artiklan 1 kohdan mukaisen suosimisen olemassaolon vain, kun kyseessä ovat uudelleenperustajat ilman takaisinsaantivaadetta, heidän kanssaan samassa asemassa olevat uudelleenperustajat, joilla on takaisinsaantivaade, ja sellaiset oikeushenkilöt, joiden osakkaana on vähintään yksi edellä mainitun kaltainen henkilö. Yhdenkään muun edunsaajan osalta ei tätä mahdollisuutta voida sulkea pois.

Mikäli suosiminen ei näin ollen ole poissuljettu, sovelletaan kilpailumääräyksiä (92, 93 ja 94 artikla).

EY:n perustamissopimuksen 92 artiklan 1 kohdan mukaisesti on pääsääntöisesti kaikki jäsenvaltion myöntämä taikka valtion varoista muodossa tai toisessa myönnetty tuki, joka vääristää tai uhkaa vääristää kilpailua suosimalla jotakin yritystä tai tuotannonalaa, kiellettyä siltä osin kuin se vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan.

Tuen olemassaolo on, kuten jo menettelyn aloittamista koskevassa ilmoituksessa on huomautettu ([1]), mitattava sen tuensaajaa suosivan vaikutuksen eikä jäsenvaltioiden päämäärien ja talouspoliittisten pohdintojen perusteella. Saksa kiistää, että maanhankintaohjelmalla olisi suosiva vaikutus.

Julkisten viranomaisten tekemiin maa-alueita ja rakennuksia koskeviin kauppoihin sisältyvistä tuista antamansa tiedonannon ([2]) mukaisesti komissio voi lähinnä olettaa, että kiinteistöjen myyntiin sisältyy tukea, jos

a) kauppoja ei tehdä yleisen ja ilman ehtoja järjestetyn tarjousmenettelyn perusteella suurimman tarjouksen tehneen tai ainoan tarjoajan kanssa

tai

b) kauppoja ei tällaisen menettelyn puuttuessa tehdä vähintään riippumattomien asiantuntijoiden määrittämään markkinahintaan.

Komissio olettaa tässä tapauksessa pikemminkin, että maanhankintaohjelmalla on suosiva vaikutus.

On tosin totta, että edunsaaja on jo aikaisemmin ollut vuokralaisena kyseisten maa-alueiden haltija, mutta hän saa omaisuuden lisäksi myös omistukseensa. Omistusoikeus, jonka vuokralainen saa, on pelkkään hallintaoikeuteen nähden vahvempi.

Omistajalla on enemmän oikeuksia kuin hallintaoikeuden haltijalla, ja lisäksi erityisesti hänen taloudellinen asemansa on vakaampi. Jos maanhankintaohjelmaan ei liittyisi minkäänlaista etua, ei kukaan olisi maa-alueista kiinnostunut eikä niille löytyisi ostajia. Kuitenkin maanhankintaohjelma on herättänyt vilkasta mielenkiintoa. Liittotasavallan hallitus on itse myöntänyt huomautuksissaan, että hankitut maa-alueet voivat olla käytettävissä vakuuspääomana. Lisäksi se voi helpottaa muun vieraan pääoman saatavuutta.

Tämä vahvistaa komission käsityksen, jonka se oli ilmoittanut menettelyn aloittamista koskevassa ilmoituksessaan ([3]) ja jonka mukaan maa- ja metsätalousmaan hankinta alennettuun hintaan antaa edunsaajille mahdollisuuden muodostaa yrityspääomaa ja samalla myös vakuuspääomaa. Komissio ei ole muuttanut tätä käsitystään.

Myöskään viittaus hankittujen kiinteistöjen rasitteisiin (erityisesti 20 vuoden myyntikieltoon) ei voi muuttaa millään tavalla toteamusta, että loppujen lopuksi kysymyksessä on suosiminen.

Komissio tuntee vastaavia ehtoja myös investointitukien tai muissa yhteyksissä esiintyvien alennettuun hintaan tapahtuvien maakauppojen yhteydessä.

Tämänkaltaisen keinottelunvastaisen ehdon tarkoituksena on juuri estää saadun edun muuttaminen välittömästi rahaksi. Maa- tai metsätalouden harjoittajan on käytettävä edullisesti hankkimansa maa elinkeinonsa harjoittamiseen ja saatava sillä tavoin toimeentulonsa. Hänen ei pidä saada voittoa keinottelemalla. Kyseisen keinottelunvastaisen ehdon olemassaolo viittaakin juuri siihen, että maanhankintaohjelmaan liittyy taloudellista etua. Tämän edun suuruutta (intensiteettiä) käsitellään jäljempänä.

Eräs menettelyyn osallinen on sitä mieltä, että lisämaan hankinta ei merkitse lisävakuutta pääoman hankinnassa, koska pankit suhtautuivat ”epäröiden” luotonantoon ostettuja maita vastaan.

Tästäkään väitteestä komissio ei voi olla samaa mieltä. On totta, että maarekisteriin merkitty myyntikielto on rasite. Se on kuitenkin ajallisesti rajallinen. Rasitteettomaan kiinteistöön voi kuten mihin muuhun tahansa liittää myös rasitteita. Lisäksi eräs toinen asianosainen on aivan oikein huomauttanut, että myös 20-vuotisen myyntikiellon aikana (ja huolimatta BVVG:n hyväksi tehdystä (tavallisesti käyttämättä jääneestä tai raukeavasta) palautusvarauksesta) ei toissijaisille rasitteille ole estettä. Saksa ei myöskään ole kiistänyt tätä.

([1]) EYVL C 215, 10.7.1998, s. 17.
([2]) EYVL C 209, 10.7.1997, s. 3.
([3]) EYVL C 215, 10.7.1998, s. 13.

Sikäli kun tähänastisessa tutkimuksessa on havaittu tukia, ne vääristävät tai uhkaavat vääristää kilpailua suosimalla jotakin yritystä tai tuotannonalaa. EY:n perustamissopimuksen 92 artiklan 1 kohdan mukaisesti riittää jo se, että tuki on omiaan vaikuttamaan kyseisellä tavalla.

Se, että toimenpide vääristää kilpailua tai on ainakin omiaan vääristämään sitä, johtuu maa-alueita etuoikeutetusti hankkivien taloudellisesti edullisemmasta asemasta kilpailijoihinsa nähden, joita ei tueta vastaavalla tavalla.

Saksa vastustaa tätä esittämällä, että ”oletetussa tapauksessa” vieraalla pääomalla tapahtuneen hankinnan yhteydessä syntyviä korkokuluja samanhetkisiin vuokriin vertaamalla tullaan siihen tulokseen, että maan hankinnasta ”ei juuri ole taloudellista hyötyä” eivätkä yrityksen tuotanto- tai kustannusrakenne muutu.

Tämä väite ei ole vakuuttava, koska siinä otetaan huomioon vain yksi monista hankintatapaoletuksista. Monet menettelyyn osalliset ovat huomauttaneet, että edunsaajat (erityisesti maataloustuotanto-osuuskuntien seuraajayritykset) voivat aivan hyvin kyetä maksamaan ostohinnan omista varoistaan. Näin ollen luotonotto ei ole lainkaan aina väistämätöntä.

Lisäksi on huomautettava, ettei ”taloudellisen hyödyn” puuttumista ole perusteltu eikä sen ole väitetty koskevan jokaista yksittäistapausta. Näin ollen vaikutus yrityksen kustannusrakenteeseen ei ole lainkaan poissuljettu.

Hintatason ja markkinoiden katemarginaalin jääminen ennalleen on arvio, jota komissio ei voi lisätietojen puuttuessa tarkistaa. Sama koskee väitettä, jonka mukaan on poissuljettu mahdollisuus, että etuoikeutettu maanhankinta voi alentaa tuotantovälineistä aiheutuvia kustannuksia ja mahdollistaa hankintaan oikeutetuille maataloustuotteiden tarjoamisen markkinoilla muita edullisempaan hintaan.

Eräs huomautuksia esittänyt totesi ilman lähempiä todisteita, että ”maan ostaminen johtaa lähes kaikilla yhteisön alueilla tuotannon kallistumiseen niin, että se rajoittaa kilpailua”. Jos kyseisen väitteen esittänyt todella haluaa osoittaa tällä, että Itä-Saksan etuoikeutettu maanhankinta — ja vain siitä tässä on kysymys — heikentää hankintaan osallistuvien yritysten kilpailuasemaa, voidaan vain kysyä, miksi kyseiset yritykset osallistuvat maanhankintaohjelmaan.

Lisäksi esitetty väite, että kolminkertainen yksikköarvo, jonka mukaiseen hintaan EALG:n nojalla maan hankintaan oikeutetut voivat maata ostaa, on paljon korkeampi kuin Ranskassa, Espanjassa, Walesissa ja Skotlannissa maasta keskimäärin maksettava markkinahinta, ei ole uskottava.

Tukien valvontaa koskevien määräyksien soveltamisen on perustuttava yhteisön yksittäisissä jäsenvaltioissa ja alueilla vallitsevaan talouden todelliseen tilanteeseen. Kilpailulainsäädännön tarkoitus ja tavoite ei voi olla halu tasoittaa kilpailun edellytysten objektiivinen erilaisuus ([1]) ja luoda absoluuttinen yhdenmukaisuus.

Komissio on ollut menettelyn aloittamista koskevassa ilmoituksessa sitä mieltä, ”että yhteismarkkinoiden vinoutuminen on odotettavissa, kun tuensaaja kilpailee toisten jäsenvaltioiden yritysten kanssa. Lain mahdolliseksi tekemä tuettu alueiden hankinta vaikuttaa komission mielestä muihin jäsenvaltioihin ennen kaikkea LPC-seuraajayrityksien koon ja hankinnan määrän vuoksi. Ulkomaiset yritykset eivät sitä vastoin ole tuensaajia, ja heitä on sen vuoksi syrjitty tuensaajiin nähden.”

Tässä yhteydessä on korostettava sitä, ettei tuen suhteellinen vähäisyys välttämättä sulje pois mahdollisuutta, että se voi vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan.

Tähän mennessä esitetyt huomautukset eivät komission mielestä anna syytä muuttaa tätä kantaa.

Näin ollen maanhankintaohjelma vastaa EY:n perustamissopimuksen 92 artiklan 1 kohdassa määrättyjä perusteita lukuun ottamatta toimenpiteitä, joiden edunsaajia ovat uudelleenperustajat ilman takaisinsaantivaadetta, näiden kanssa samassa asemassa olevat uudelleenperustajat, joilla on takaisinsaantivaade, tai oikeushenkilöt, joilla on osakkainaan ensin mainittuja henkilöitä.

VII

EY:n perustamissopimuksen 92 artiklan 1 kohdan mukaisesta pääsääntöisestä soveltumattomuudesta yhteismarkkinoille ovat kuitenkin mahdollisia tietyt poikkeukset tai vapautukset.

1. **Vapautus EY:n perustamissopimuksen 92 artiklan 2 kohdan c alakohdan nojalla**

EY:n perustamissopimuksen 92 artiklan 2 kohdan c alakohdan mukaisesti yhteismarkkinoille soveltuu tuki sellaisille Saksan liittotasavallan alueille, joihin Saksan jako on vaikuttanut, jos tuki on tarpeen jaosta aiheutuneen taloudellisen haitan korvaamiseksi.

([1]) Asiat 6/69 ja 11/69, Banque de France, Kok. 1969, s. 523 ja sitä seuraavat sivut.

Komissio on todennut tästä menettelyn aloittamista koskevassa ilmoituksessaan, että EY:n perustamissopimuksen 92 artiklan 2 kohdan c alakohta on sanamuotonsa ja sisältönsä mukaan tarkoittanut yksinomaan Saksan maantieteellisen jaon välittömiä seurauksia eikä uusissa osavaltioissa vallitsevan taloudellisesti heikon tilanteen laajaa tasausta. Lisäksi jaon ja taloudellisen haitan väliltä puuttuu tarvittava syy-yhteys, koska entisen DDR:n yritykset eivät kärsineet jaosta, vaan pikemminkin sen purkamisesta. Taloudellisten vaikeuksien syynä on ollut noudatettu kommunistiseen suunnitelmatalouteen perustuva järjestelmä eikä Saksan jako.

Yrityspääoman ja vakuuspääomien puute johtuu komission mielestä DDR:n sosialistisesta omistusrakenteesta eikä Saksan jaosta.

Saksa katsoo, että entisen DDR:n sulkeutuminen ja keskitetyn valtiojohtoisen talousjärjestelmän luominen liittyivät erottamattomasti toisiinsa ja niitä on tarkasteltava yhtenäisenä tapahtumasarjana. Kyseenalaiseksi ei voida kuitenkaan asettaa sitä, että valtiojohtoisen talousjärjestelmän puutteet vaikuttivat vielä DDR:n olemassaolon päätyttyä. Taloudelliset haitat johtuivat edelleen jaosta. Niitä ilmenee kuitenkin kaikissa maanhankintaohjelmaan kuuluvissa tapauksissa.

Aluksi on vastustettava sitä, että asianmukaista määräystä olisi tulkittava kapea-alaisesti. Kyseessä on vain poikkeus 92 artiklan 1 kohdan tuet kieltävästä määräyksestä.

Tämän määräyksen sisältö oli ennen Saksan yhdistymistä rajattu koskemaan vain niitä vanhan liittotasavallan alueita, jotka kokivat sijaintinsa lähellä Saksojen välistä rajaa Saksan jaon vuoksi epäsuotuisaksi (rajavyöhykkeen reuna-alueet ja Länsi-Berliini). Jos tämän määräyksen säilyttäminen Saksan yhdistymisen jälkeen oli yleensä perusteltua, sen vaikutuksen laajentamista olisi voinut perustella niihin entisen DDR:n alueisiin, jotka sijaitsivat tämän rajavyöhykkeen lähellä.

Missään tapauksessa ei näin voida perustella vaikutuksen laajentamista koko entisen DDR:n alueeseen. Tarkasteltavana oleva maanhankintaohjelma koskee kuitenkin juuri valtion tukemaa maa-alueiden hankintaa koko entisen DDR:n alueella.

Lisäksi komissio huomauttaa, että Saksan jaon ja entisen DDR:n koko alueella ilmenevien epäkohtien välisen väistämättömän syy-yhteyden olemassaoloa ei ole todistettu. On totta, että jaosta on aiheutunut ongelmia infrastruktuurin (katkeaminen) ja markkinoiden (eriytyminen) alueella. Näitä voidaan pitää jo ratkaistuina. Entisen DDR:n vielä nyt olemassa olevat taloudelliset ongelmat ovat aikaisemman poliittisen ja taloudellisen valtakoneiston jälkivaikutuksia (eivätkä johdu Saksan jaosta) tai ainakin tämän jaon purkamisen seurausilmiöitä, koska kyseiset taloudelliset ongelmat johtuvat muista myöhemmin esiin tulleista syistä.

Näin ollen komissio noudattaa tavanomaista käytäntöään, jonka mukaan 92 artiklan 2 kohdan c alakohdan määräyksiä ei voida soveltaa koko entisen DDR:n alueeseen ([1]).

2. **Vapautus EY:n perustamissopimuksen 92 artiklan 3 kohdan a alakohdan nojalla**

EY:n perustamissopimuksen 92 artiklan 3 kohdan a alakohdan mukaisesti voidaan hyväksyä tuet taloudellisen kehityksen edistämiseen alueilla, joilla elintaso on koko yhteisöön verrattuna poikkeuksellisen alhainen. Kuten jo menettelyn aloittamista koskevassa ilmoituksessa on todettu ([2]), että tämä määräys koskee yksinomaan yhteisön erityisen epäsuotuisassa asemassa oleville alueille myönnettäviä aluetukia. Näitä toimenpiteitä on käytettävä laajojen ja tavoitteellisten aluepoliittisten ohjelmien yhteydessä ja niiden kohteena on tavallisesti monialainen työpaikkojen luominen ja uusien investointien edistäminen.

Komissio ei muuta tässä asiassa toteamustaan, jonka mukaan mainitun kaltaisen aluepoliittisen tukimuodon olemassaoloa ei ole osoitettu. Maanhankintaohjelmassa järjestellään toistaiseksi vain entisessä DDR:ssä aikaisemmin ”kansan omistuksessa” olleiden maa-alueiden tulevia omistussuhteita. Vaikutuksia tiettyjen alueiden taloudelliseen kehitykseen ei ole osoitettu.

Maanhankintaohjelman liittymistä edunsaajayrityksiä koskeviin edellä mainittuihin taloudellisiin yleisedellytyksiin ei ole vielä nähtävissä.

Kysymys siitä, kuinka paljon uusperustajien ja maataloustuotanto-osuuskuntien seuraajayritysten alennettuun hintaan tapahtuva maanhankinta kohentaa

([1]) SG(94) D/5981, s. 2 (Verkehr Tettau/Bayern); tuomio 14.4.1992 (”Potsdamer Platz”), EYVL L 263, 9.9.1992, s. 15; Opel-Eisenach (EYVL C 43, 16.2.1993, s. 14); Carl-Zeiss-Jena (EYVL C 97, 6.4.1993, s. ; Rhone-Poulenc Rhotex (EYVL C 210, 4.8.1993, s. 11); SST-GarnG (EYVL L 114, 5.5.1994, s. 21); Volkswagen I (EYVL L 385, 31.12.1994, s. 1) ja Deggendorf (EYVL L 386, 31.12.1994, s. 13).

([2]) EYVL C 215, 10.7.1998, s. 15.

uusien osavaltioiden elintasoa tai työmarkkinatilannetta, on jäänyt ilman vatausta. EY:n perustamissopimuksen 92 artiklan 3 kohdan a alakohdan soveltamisen edellytyksenä on kuitenkin, että tuella on oltava tällainen periaatteellinen vaikutus.

Käsiteltävänä olevaa poikkeusperustetta ei tästä syystä voida soveltaa. Saksan viranomaiset tai muut asianosaiset eivät ole käyttäneetkään sitä perustelunaan.

3. **Vapautus EY:n perustamissopimuksen 92 artiklan 3 kohdan c alakohdan nojalla**

EY:n perustamissopimuksen 92 artiklan 3 kohdan c alakohdan mukaisesti voidaan hyväksyäHa tuet tietyn taloudellisen toiminnan tai talousalueen kehityksen edistämiseen, jos tuki ei muuta kaupankäynnin edellytyksiä yhteisen edun kanssa ristiriitaisella tavalla.

Tämä 92 artiklan 3 kohdan c alakohta on sovellettavissa erityisesti silloin, jos kyseinen tuki soveltuu taloudellisen toiminnan tai talousalueiden rakenteellisten heikkouksien poistamiseen.

EALG:n voimaantullessa vallinneen oikeustilan mukaan komissiolla oli maatalouden rakenteiden tehokkuuden parantamisesta 15 päivänä heinäkuuta 1991 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 2328/91 35 artiklan 1 kohdan ja 12 artiklan 5 kohdan [1] nojalla vakiintuneen käytännön [2] mukaan periaatteessa mahdollisuus pitää maatalousmaan ostoon myönnettäviä tukia investointitukina [3] ja siten yhteismarkkinoille soveltuvina sekä hyväksyä ne, jos tuki-intensiteetti ei ylittänyt 35 prosenttia (tai 75 prosenttia epäsuotuisassa asemassa olevilla alueilla [4]).

Metsätalouteen yleensä kuuluvien toimenpiteiden osalta jäsenvaltiot voivat maatalouden metsänhoitotoimenpiteitä koskevasta yhteisön tukijärjestelmästä 30 päivänä kesäkuuta 1992 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 2080/92 8 artiklan 2 kohdan nojalla myöntää tukia, joissa noudatetaan tämän asetuksen säännöksistä poikkeavia myöntämistapoja tai joiden määrät ylittävät kyseisessä asetuksessa säädetyt enimmäismäärät, mikäli kyseiset toimenpiteet ovat EY:n perustamissopimuksen 92, 93 ja 94 artiklan määräysten mukaisia. Komissiolla on vakiintunut käytäntö, että se ei vastusta tällä alalla tietyissä tapauksissa investointitukia, joiden osuus kyseisen toimenpiteen tukikelpoisista kustannuksista voi olla jopa 100 prosenttia [5] Se huomauttaa kuitenkin varmuuden vuoksi jo nyt, että tätä politiikkaa muutetaan mahdollisesti pian.

Tarkasteltavana olevassa tapauksessa on metsätalousmaiden myyntiä tavallista alhaisempaan hintaan pidettävä ”tämän asetuksen säännöksistä poikkeavana myöntämistapana”.

Valtion tukiin — muodosta riippumatta — ei kuitenkaan voida soveltaa vapautusta EY:n perustamissopimuksen 92 artiklan 3 kohdan nojalla, jos ne ovat syrjiviä ja perustamissopimuksen määräysten vastaisia.

Ennen kysymystä, onko komission edellä mainittuja erityisiä sääntöjä noudatettu maa- ja metsätalousalueiden etuoikeutettuun hankintaan liittyvien tukien yhteydessä, komission on tutkittava siis ensisijainen kysymys siitä, ovatko ne EY-sopimuksen asiaa koskevien määräysten mukaisesti syrjiviä.

3.1 *Syrjintä*

Menettelyn aloittamista koskevassa ilmoituksessa komissio epäili, oliko uusperustajia tai 75 prosenttia oikeushenkilöiden osakkaista koskeva vaatimus paikkakunnalla asumisesta määräaikaan 3 päivänä lokakuuta 1990 EY:n perustamissopimuksen tiettyjen artiklojen mukaista (muun muassa EY:n perustamissopimuksen 52 ja 6 artikla). Tässä yhteydessä se on huomauttanut, että 52—58 artiklassa määrätään sijoittautumisvapauden rajoitusten poistamisesta. Tämä koskee yritysten, pää- ja sivutoimipaikkojen tai tytäryhtiöiden perustamista tai niiden toiminnan aloittamista. Sijoittautumisvapauden käsitteeseen kuuluvana voidaan Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen jatkuvan oikeuskäytännön mukaisesti [6] pitää myös kiinteistöjen ostamista taloudellisten tarkoitusperien saavuttamiseksi [7]. Kieltämällä jäsenvaltioilta ”rajoitukset, jotka koskevat muiden jäsenvaltioiden kansalaisten vapautta sijoittautua niiden

[1] Nykyisin asetuksen (EY) N:o 950/97 12 artiklan 2 kohdan a alakohta.
[2] Ks. tuet N 682/97, N 156/97, N 797/96 ja N 940/96.
[3] Ks. komission vuoden 1979 tiedonannon perusteet, liitteen 18 kohdan 1 alakohta (EYVL C 31, 3.2.1979).
[4] Uusissa osavaltioissa vain noin puolet kaikista alueista on luokiteltu haittaa kärsineiksi; ks. direktiivin 75/268/ETY 2 ja 3 artikla (nykyisin asetuksen (EY) N:o 950/97 III ala-osasto).
[5] Tuet N:o N 567/97, N 752/96, N 750/96, N 646/96 ja N 153/96.
[6] Asia 305/87, komissio v. Kreikka, Kok. 1989, s. 1461 ja sitä seuraavat sivut.
[7] Ks. yleinen ohjelma sijoittautumisvapauden rajoitusten poistamiseksi vuodelta 1962, EYVL 2, 15.1.1962, s. 36/62.

alueelle" määräys liittyy selvästi kansalaisuuteen ([1]) ja kieltää siihen perustuvan syrjinnän. Syrjintäkielto ei koske vain suoraa syrjintää, vaan myös piilosyrjintää. Kansalaisuuteen perustuvaa piilosyrjintää on, jos "erotteluperuste johtaa samaan sääntelytulokseen kuin kansalaisuuden käyttäminen perusteena" ([2]), toisin sanoen erottelu ei tosin tapahdu suoraan kansalaisuuden perusteella, mutta sellaisin perustein, jotka tavallisesti vain oman maan kansalaiset tai ulkomaalaiset voivat täyttää (esimerkiksi koti- tai asuinpaikkaa koskevat edellytykset).

EY:n perustamissopimuksen 54 artiklan 3 kohdan h alakohdassa määrätään lisäksi, että komission on huolehdittava siitä, että jäsenvaltioiden myöntämä tuki ei vääristä sijoittautumisvapauden edellytyksiä. Tätä määräystä soveltamalla ja yleisellä ohjelmallaan sijoittautumisvapauden rajoitusten poistamiseksi vuodelta 1962 ([3]) neuvosto on edellyttänyt, että säännöt ja käytännöt, jotka estävät vain ulkomaalaisia käyttämästä tiettyjä itsenäiseen toimintaan tavallisesti kuuluvia oikeuksia, rajoittavat niitä tai aiheuttavat niiden riippuvuuden tietyistä edellytyksistä, on kumottava. Näihin sääntöihin tai käytäntöihin kuuluvat myös suorat tai välilliset valtiontuet, kuten maanhankinnan tukeminen.

Tällä sijoittautumisvapauden rajoittamiskiellolla 52—58 artiklassa pyritään muun muassa siihen, että ulkomaille sijoittautuvia yrityksiä kohdeltaisiin samalla tavoin kuin yrityksiä, joiden kotipaikka on sijoittautumismaassa. Tämän järjestelyn mukaisesti toimenpiteestä voivat hyötyä kuitenkin vain tasaussuorituslain 3 pykälän 2 kohdan nojalla paikkakunnalla asuvat. Päästäkseen osallisiksi järjestelystä olisi yritysten, joilla on kotipaikka uusissa osavaltioissa, täytynyt siirtää toimipaikkansa tai luonnollisten henkilöiden olisi pitänyt siirtää pääasiallinen kotipaikkansa kyseisille alueille. Muista jäsenvaltioista tämä oli määräaikaan 3 päivä lokakuuta 1990 mennessä kuitenkin poliittisten ja taloudellisten olosuhteiden vuoksi käytännössä mahdotonta. Siksi laki suosii uusien osavaltioiden luonnollisia tai oikeushenkilöitä verrattuna sellaisiin henkilöihin, joilla ei ollut toimipaikkaa tai asuinpaikkaa Saksassa ja on näin ollen omiaan rikkomaan EY:n perustamissopimuksen 52—58 artiklassa määrättyä syrjintäkieltoa ([4]) kuten Euroopan, yhteisöjen tuomioistuin on todennut asiassa C-107/94 (Asscher) 7 päivänä kesäkuuta 1996 antamassaan tuomiossa.

Ehto, jonka mukaan on voitava osoittaa pääkotipaikan olleen liittymisalueella määräaikana 3 päivänä lokakuuta 1990, oli tosin ehkä oikeudellisesti mahdollista kaikille yhteisön kansalaisille. Käytännössä sen täyttivät kuitenkin lähes yksinomaan Saksan kansalaiset — erityisesti sellaiset, joiden aikaisempi asuinpaikka oli ollut uusissa osavaltioissa.

Näin ollen kyseinen ehto sulkee pois sellaiset henkilöt, jotka eivät täytä ehtoa (pääasiallisen) asuin- tai toimipaikan sijaitsemisesta liittymisalueella.

Komissio on tosin Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytäntöön ([5]) viitaten myöntänyt, että asuinpaikan kaltaiset erotteluperusteet eivät kuitenkaan merkitse tosiasiallisilta vaikutuksiltaan kansalaisuuteen perustuvaa kiellettyä välillistä syrjintää silloin, kun erotteluperusteilla (ja samalla erilaisella kohtelulla) on asialliset syyt.

Erotteluperuste "kotipaikka 3 päivänä lokakuuta 1990" voi olla oikeutettu vain silloin, jos se on sekä tarpeellinen että myös omiaan täyttämään tarkoituksen, johon lainsäätäjä on pyrkinyt. Toimenpide ei ole tarpeellinen silloin, jos lainsäätäjän tavoittelema tarkoitus voidaan saavuttaa myös lievemmällä eli samansuuntaisella, vaikutuksiltaan vähäisemmällä toimenpiteellä.

Liittotasavallan ilmoituksen mukaan halusi "lainsäätäjä (. . .) 3 päivän lokakuuta 1990 määräajaksi asettamalla varmistaa, että maan hankinnasta kiinnostuneet, jotka itse tai joiden perheenjäsenet ovat asuneet ja työskennelleet vuosikymmeniä DDR:ssä, voivat päästä osallisiksi heidän ja aikaisempien omistajien välillä välttämättömästä yhteiskuntasopimukseen perustuvasta tasoituksesta."

Tarkoituksena oli siis maan hankinnasta kiinnostuneiden, jotka itse tai joiden perheet ovat vuosikymmeniä asuneet ja työskennelleet DDR:ssä, liittäminen mukaan hankintaan.

Saksan viranomaiset perustelevat, että "laaja yhteiskunnallinen jatkuvuus edellyttää ehdottomasti" tätä mukaan liittämistä. On saavutettava "yhteiskuntasopimukseen perustuva tasoitus". "Sellaiset maanhankkijat, jotka ovat jo pitkään olleet alueen asukkaita", oli otettava erityisesti huomioon. Lainsäätäjällä oli "oikeus varmistaa rakennemuutoksen yhteydessä myös uusperustajien mahdollisuudet päästä osallisiksi DDR:n valtion omaisuudeksi joutuneista maa-alueista".

([1]) Oikeushenkilöiden osalta on 58 artiklan mukaisesti yhtiön kansalaisuus määriteltävä sen jäsenvaltion lainsäädännön nojalla, joiden mukaisesti se on perustettu, ja ottaen huomioon sen kotipaikan, keskushallinnon tai päätoimipaikan sijainti.

([2]) Tuomio 23.2.1994, asia C-419/92, Scholz v. Opera Universitaria, Kok. 1994, s. I-505, 7 kohta; tuomio 23.5.1996, asia C-237/94, O'Flynn, Kok. 1996, s. I-2617, 17 kohta.

([3]) EYVL 2, 15.1.1962, s. 36/62.

([4]) Asia C-107/94, Asscher, Kok. 1996, s. I-3089 ja seuraavat, rivi 36 ja seuraavat.

([5]) Tuomio 23.5.1996, asia C-237/94, O'Flynn, Kok. 1996, s. I-2617, 20 ja 21 kohta; tuomio 12.9.1996, asia C-278/94, komissio v. Belgian kuningaskunta, Kok. 1996, s. I-4307, 20 kohta.

Komissio huomauttaa tästä nimenomaan, että se tunnustaa toimenpiteiden tarkoituksen. Itäsaksalaisten omistusrakenteiden mukauttaminen uuteen talousjärjestelmään on Saksan lainsäätäjän täysin oikeutettu tavoite. Itse asiassa on useimmissa jäsenvaltioissa toteutettu maareformeja, joiden yhteydessä maanviljelijöille on annettu mahdollisuus hankkia viljelemäänsä maata. Komissio kunnioittaa näin ymmärrettyä alueellista sidonnaisuutta.

Tämän tarkoituksen saavuttamiseksi ei kuitenkaan olisi tarvittu määräaikaa 3 päivä lokakuuta 1990. Maanhankkimisohjelmaan osallistuminen oli näet tasaussuorituslain 3 pykälän 1 kohdan mukaisesti sallittua kyseisille uusperustajille tai oikeushenkilöille, jos heillä oli 1 päivänä lokakuuta 1996 pitkäaikaisella vuokrasopimuksella vuokrattuja aikaisemmin kansan omistuksessa olleita Treuhandanstaltin yksityistettävänä olevia maa-alueita ([1]).

Tutkimusmenettelyn kuluessa menettelyssä asianosaiset huomauttivat komissiolle erityisesti siitä, että ylivoimaisesti suurin osa pitkäaikaisista vuokrasopimuksista oli tehty itäsaksalaisten kanssa. Saksa on perusteellisesti ja päättäväisesti lausunut julki mielipiteensä kaikista esiin tuoduista syrjintää koskevista kysymyksistä. Tätä väitettä se ei ole vastustanut, eikä varsinkaan perustellusti kiistänyt.

Näin ollen on selvitetty, että lainsäätäjän tavoittelemaa tarkoitusta, vaikka sen oikeutus (eli itäsaksalaisten osallisuus maanhankintaohjelmassa) myönnetäänkin, ei olisi käytännössä tehnyt tyhjäksi luopuminen määräajasta 3 päivä lokakuuta 1990.

Mikäli maa- ja metsäalueiden hankinta kytketään määräaikaan 3 päivä lokakuuta 1990, järjestely on komission mielestä tarpeeton ja silloin se on myös vailla oikeutusta.

([1]) Lukuun ottamatta uusperustajien suorittamaa metsäalueiden hankintaa tasaussuorituslain 3 pykälän 8 kohdan b alakohdan mukaisesti.

Sikäli kun asuinpaikkaa paikkakunnalla koskevat järjestelyt liittyvät vaatimukseen pitkäaikaisen vuokrasopimuksen olemassaolosta ([2]) noudatetaan seuraavaa:

Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaisesti kyseessä on perustamissopimuksessa kielletty syrjintä, jos keskenään vertailukelpoisia kohdellaan eri tavoin tai keskenään erilaisia kohdellaan samalla tavoin ([3]).

Kohtelun samankaltaisuus ja erilaisuus on perusteltava syillä, jotka johtuvat asiallisesti väistämättä kyseisestä asiayhteydestä.

Komissio on jo esittänyt, että omistusrakenteiden sopeuttaminen uuteen talousjärjestelmään on sen mielestä täysin oikeutettu tarkoitus.

Omistusrakenteiden sopeuttaminen niin, että yksityistettäviä maita jo viljelevät saavat etuoikeuden maan hankintaan, voisi — periaatteessa — olla oikeutettu läheisen asiayhteyden (vuokralainen — tuleva omistaja) vuoksi.

Päivämäärä 3 päivä lokakuuta 1990 ei ole kuitenkaan sidottu (pitkäaikaiseen) vuokrasopimukseen.

Muiden yhteisön kansalaisten — tosiasiallisesti ja ennalta — poissulkeminen ei ole kyseisten näkökohtien perusteella oikeutettua.

Uusperustajiin liittyvistä kannanotoista ([4]) käy yksiselitteisesti ilmi, että eriävä kohtelu vahinkojen perusteella ei ole sen paremmin oikeutettua: uusperustajat eivät ole — kuten asianosaiset ovat oikein esittäneet — koskaan joutuneet takavarikoinnin uhreiksi, samoin kuin heidän kilpailijansa muista jäsenvaltioista. Komissio oli tehnyt tämän selväksi jo menettelyn aloittamista koskevassa ilmoituksessa ([5]).

Näistä syistä komissio ei voi tutkia erään asianosaisen esittämää syytöstä, että se pyrkii ”rajaamaan pois” uusperustajat. Komissio pyrkii vain tehtävänsä mukaisesti valvomaan EY:n perustamissopimuksen noudattamista. Näin ollen komissio pitää kiinni kannastaan, että periaatteessa samaan luokkaan kuuluvien asianosaisten perusteettomasti erilainen kohtelu päätettäessä etuoikeutettuun maanhankintaan osallistujista (maan hankinnasta kiinnostuneet (Itä-)Saksasta / muista jäsenvaltioista) merkitsee syrjintää, joka on EY:n perustamissopimuksen 52—58 artiklan vastaista.

([2]) Tasaussuorituslain 3 pykälän 8 kohdan b alakohta.

([3]) Esimerkkejä ensin mainitun laisista tapauksista: Fédération Charbonnière de la Belgique/Haute Autorité, asiat 8/55 ja 9/55, Kok. 1955/56, s. 297 ja seuraavat sekä s. 331 ja seuraavat; Société des Fonderies de Pont à Mousson, asia 14/59, Kok. 1958/59, s. 465 ja seuraavat; Kühlhaus-Zentrum, asia 79/77, Kok. 1978, s. 611 ja seuraavat, ja viimeksi mainitun laisista tapauksista: Italia/komissio, asia 13/63, Kok. 1963, s. 357 ja seuraavat; Milac, asia. 8/78, Kok. 1978, s. 1721 ja seuraavat; Eridania, asia 230/78, Kok. 1979, s. 2749 ja seuraavat; Wagner, asia 8/82, Kok. 1983, s. 371 ja seuraavat.

([4]) VI luvun 3 kohta; oikeushenkilöt eivät saa tasaussuorituslain 3 pykälän VIII kohdan b alakohdan nojalla hankkia maata.

([5]) EYVL C 215, 10.7.1998, s. 18, IV luvun 5 kohta (toiseksi viimeinen kappale).

Tämä välillinen syrjintä loukkaa menettelyn aloittamispäätöksessä yksityiskohtaisesti esitetyllä tavalla myös EY:n perustamissopimuksen 6 artiklaa ([1]).

Komissio ei ole mainitussa päätöksessä myöskään periaatteessa sulkenut pois EY:n perustamissopimuksen 40 artiklan 3 kohdan rikkomista ([2]).

Tähän Saksa on osuvasti huomauttanut, että määräykset tosin koskevat myös jäsenvaltioita, mutta vain sikäli, kun nämä toimivat yhteisen markkinajärjestelyn puitteissa.

Pitää todellakin paikkansa, että maanhankintaohjelma on kansallinen toimenpide. Kyseessä ei ole yhteisen markkinajärjestelyn toteuttaminen ([3]). Siksi puheena oleva ohjelma ei kuulu EY:n perustamissopimuksen 40 artiklan 3 kohdan soveltamisalaan. Muita perusteltuja huomautuksia ei näistä kysymyksistä ole esitetty.

Siksi ei ole tarpeen puuttua enempää esitettyihin lukuisiin huomautuksiin, joiden mukaan maanhankintaohjelman edunsaajat ovat enimmäkseen maataloustuotanto-osuuskuntien seuraajia, mikä on koettu ”mielivaltaiseksi, yhteiskunnallisesti puolueelliseksi ja mitä suurimmaksi vääryydeksi”. Komissio pidättäytyy siksi myös kommentoimasta syytöstä, että maanhankintaan oikeutettujen kesken vallitsee täysin epäsuhtainen tilanne, kun suhteellisesti vähiten vahinkoa kärsineet saavat maanhankintaohjelmassa suurempia korvauksia kuin ne, jotka kärsivät takavarikointien vuoksi suuremmat vahingot. Liittotasavallan hallitukselle esitettyjä syytöksiä, joita tämä ei ole kiistänyt, että riidanalainen järjestely ei sovellu ”vallitsevien yhteiskuntarakenteiden” säilyttämiseen ja että se ei yleensäkään ole ajatellut uusien osavaltioiden ”ihmisiä”, vaan yksinomaan noin 3 000 maatalous tuotanto-osuuskuntien seuraajaa, ei komissio edellä mainituista syistä tutki.

Näin ollen komissio vahvistaa, että ne tuet, jotka on kytketty kotipaikkaoikeuteen 3 päivänä lokakuuta 1990 (uusperustajat ja oikeushenkilöt), ovat EY:n perustamissopimuksen 6 ja 52—58 artiklan vastaisia, eivätkä ne sen vuoksi sovellu 92, 93 ja 94 artiklan nojalla yhteismarkkinoille.

([1]) EYVL C 215, 10.7.1998, s 17.
([2]) EYVL C 215, 10.7.1998, s. 17.
([3]) Euroopan yhteisöjen tuomioistuin, Graff, asia C-351/92, Kok. 1994, s. I-3361, 3379; Euroopan yhteisöjen tuomioistuin, Klensch ja muut v. Luxemburg, asiat 201/85 ja 202/85, Kok. 1986, s. 3477.

Määräajasta 1 päivä lokakuuta 1996 komissio lopuksi huomauttaa, että koska asianosaiset eivät ole esittäneet sitä koskevia valituksia, Saksan viranomaiset eivät ole sitä kommentoineet.

3.2 *Tuki-intensiteetti*

Tukien osalta komissio huomauttaa, että se ei ole pystynyt varmistumaan riittävästi siitä, että tukiohjelmassa noudatetaan kokonaisuudessaan komission tuki-intensiteetille asettamia rajoja.

Jo Saksan itsensä esittämään laskentamallin (II luvun 9 kohta) mukaan Itä-Saksan tuki-intensiteetti on 29,2 prosenttia. Vaikka komissio hyväksyisi täysin tämän laskentamallin, ovat kyseessä kuitenkin vain keskiarvot.

Saksan 25 päivänä heinäkuuta 1997 päivätyllä kirjeellä komissiolle ilmoittamat Liittotasavallan tilastotoimiston luvut osoittavat kuitenkin yksiselitteisesti sen, että osavaltiokohtaisia poikkeamia esiintyy ylöspäin (keskimäärin +8,7 prosenttia Brandenburgin osavaltiossa) ja alaspäin (−7,8 prosenttia Mecklenburg-Vorpommernin osavaltiossa). Kun keskiarvojen vaihtelu on näin suurta yksittäisissä osavaltioissa, on jo Saksan jälkeenpäin toimittaman laskentamenetelmän perusteella syytä pelätä 35 prosentin rajan ylittymistä yksittäisten osavaltioiden muilla kuin epäsuotuisassa asemassa olevilla alueilla. Koska nämä arvot ovat myös vain keskimääräisiä — siis yksittäisten osavaltioiden osalta — voi yksittäistapauksissa ilmetä — edelleen noudattaen vähän aikaa sitten jälkeenpäin toimitettua laskentatapaa — aivan huomattaviakin 35 prosentin rajan ylityksiä.

Lisäksi on olemassa hyvin huomattavia epäilyksiä siitä, kuinka päteviä Saksan jälkikäteen toimittamat laskentamenetelmät ovat. Komissio myöntää tosin nimenomaan sen, että puheena olevia maatalousmaita koskevat rasitteet (20 vuoden myyntikielto, peruutusoikeus, jos maa muutetaan rakennusmaaksi) ovat omiaan jonkin verran alentamaan näiden maa-alueiden markkina-arvoa. Saksan jälkikäteen toimittamissa laskentamenetelmissä on taas se puute, että niissä oletetaan, ettei etuoikeutettu maanosto tuota maanviljelijälle koko 20 vuoden myyntikiellon voimassaoloaikana minkäänlaista ”lisäarvoa”. Kuten asianosaiset ovat kuitenkin aivan oikeutetusti esittäneet, ei määräaikainen myyntikielto tavallisesti

”häiritse” pitkäaikaista vuokralaista. Hänellä ei joka tapauksessa yleensä ole pitkäaikaisen vuokrasopimuksen vuoksi tänä aikana minkäänlaista myyntiaikomusta eikä -tarvetta.

Komission mielestä olisi siksi oikeudenmukaisempaa pitää periaatteessa lähtökohtana Saksan edellä mainitussa kirjeessä nimenomaan mainitsemaa tukivastaavuutta, joka on keskimäärin 55,5 prosenttia ja jota voi mahdollisesti alentaa keskimääräisellä myynti- tai peruutuskertoimella. Tätä myynti- tai peruutuskerrointa (eli keskimääräistä myytyjen maatalousmaa-alueiden määrää 20 vuoden aikana tai alueiden muuttamisia rakennusmaaksi) Saksa ei ole ilmoittanut.

Siksi komissiolla ei ole tosiasioita, joihin perustuen Saksan yksittäisten osavaltioiden osalta nimenomaisesti ilmoittamat tukivastaavuudet (Brandenburg 64,2 prosenttia, Sachsen 61,9 prosenttia, Sachsen-Anhalt 61,3 prosenttia, Thüringen 59,4 prosenttia, Mecklenburg-Vorpommern 47,7 prosenttia) pysyvät komission asettaman 35 prosentin rajan sisällä. Tämä on lisäperuste sille, että maanhankintaohjelmaa ei ole toistaiseksi [1] voitu katsoa komission politiikan mukaiseksi siltä osin, kun kysymyksessä on edellä kuvattu tuki-intensiteetin yläraja.

Näistä syistä komissio ei voi myöntää vapautusta EY:n perustamissopimuksen 92 artiklan 3 kohdan c alakohdan nojalla.

Koska tutkimuksen kohteena olevalla tukijärjestelyllä ei myöskään tavoitella mitään muuta EY:n perustamissopimuksen 92 artiklan 2 [2] ja 3 kohdassa mainittua tarkoitusta, komission on pääteltävä, että kyseistä toimenpidettä ei voida katsoa soveltuvaksi yhteismarkkinoille.

VIII

Komissio toteaa lopuksi, että tuen myöntäessään Saksa on rikkonut EY:n perustamissopimuksen 93 artiklan 3 kohtaa.

Kaikki laittomasti myönnetyt tuet on perittävä edunsaajalta takaisin taloudellisen tilanteen palauttamiseksi ennalleen vastaamaan ilman kyseistä tukea vallinnutta tilannetta. Takaisinmaksu tapahtuu Saksan lainsäädännön mukaisesti ja siinä määrättyjä menettelyjä noudattaen korkoineen, joka peritään tuen myöntämispäivästä lukien ja aluetukien arvioinnin perusteena käytettävän viitekoron suuruisena.

Saksan on näin ollen perittävä takaisin maanhankintaohjelman yhteydessä myönnetyt tuet, joiden edellytyksenä on kotipaikka 3 päivänä lokakuuta 1990 tai jotka ylittävät asetuksen (EY) N:o 950/97 mukaisen muilla kuin epäsuotuisassa asemassa olevilla alueilla sovellettavan maatalousmaan tuki-intensiteetin ylärajan 35 prosenttia. Saksan on kahden kuukauden kuluessa tämän päätöksen tiedoksi antamisesta ilmoitettava komissiolle, mihin toimenpiteisiin se on ryhtynyt päätöksen noudattamiseksi.

ON TEHNYT SEURAAVAN PÄÄTÖKSEN:

1 artikla

Saksan tasaussuorituslain 3 pykälässä säädetty maanhankintaohjelma ei sisällä tukia, jos toimenpiteet ovat vain korvaus valtiovallan toimesta toteutetuista takavarikoinneista tai takavarikoinnin kaltaisista toimenpiteistä ja myönnetyt edut ovat samansuuruisia kuin kyseisistä toimenpiteistä aiheutuneet omaisuusvahingot tai jäävät niiden alle.

2 artikla

Tuet soveltuvat yhteismarkkinoille, jos niiden edellytyksenä ei ole kotipaikka kyseisellä paikalla 3 päivänä lokakuuta 1990 ja jos niissä noudatetaan asetuksen (EY) N:o 950/97 mukaista muilla kuin epäsuotuisassa asemassa olevilla alueilla sovellettavaa maatalousmaan tuki-intensiteetin 35 prosentin ylärajaa.

Tuet, joiden edellytyksenä on kotipaikka kyseisellä paikalla 3 päivänä lokakuuta 1990 ja tuet, joiden intensiteetti ylittää asetuksen (EY) N:o 950/97 mukaisen muilla kuin epäsuotuisassa asemassa olevilla alueilla maatalousmaahan sovellettavan 35 prosentin ylärajan, eivät sovellu yhteismarkkinoille.

Saksan on peruutettava toisessa kohdassa mainitut tuet eikä se saa enää myöntää niitä.

3 artikla

Saksa perii 2 artiklan toisen kohdan mukaisesti myönnetyt tuet takaisin kahden kuukauden kuluessa. Takaisinmaksu tapahtuu Saksan lainsäädännön mukaisesti ja siinä määrättyjä menettelyjä noudattaen korkoineen, joka peritään tuen myöntämispäivästä lukien ja aluetukien arvioinnin perusteena käytettävän viitekoron suuruisena.

4 artikla

Saksan on ilmoitettava komissiolle kahden kuukauden kuluessa tämän päätöksen tiedoksi antamisesta, mihin toimenpiteisiin tämän päätöksen noudattamiseksi on ryhdytty.

[1] Tuki-intensiteetin ylärajoja epäsuotuisassa asemassa olevien alueiden (75 prosenttia) ja metsäalueiden hankkimiseen myönnettävien tukien osalta (100 prosenttia) on ilmeisesti noudatettu.

[2] Mukaan lukien b alakohdassa määrätty vapautus muiden poikkeuksellisten tapahtumien vuoksi.

5 artikla

Tämä päätös on osoitettu Saksan liittotasavallalle.

Tehty Brysselissä 20 päivänä tammikuuta 1999.

Komission puolesta
Franz FISCHLER
Komission jäsen